

Fredagen den 21 november

Kl. 10.00

Om Procordias försäljning av Eiserkoncernen

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1986/87:64 om Procordias försäljning av Eiserkoncernen

Anf. 1 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Viola Claesson har ställt följande frågor till mig:

1. Vilka garantier får staten i utbyte mot eftergifter till de nya privata ägarna på 60 milj. kr. förutom den krona som ägarna skall betala till Procordia? Hur många anställda kan räkna med att ha sina arbeten kvar och under hur lång tid?
2. Har den siste koncernchefen, Risto Koskenranta, Procordias och regeringens fulla förtroende efter de senaste årens mångmiljonförluster, Björn Borg-projektet etc.?
3. Hur tolkar industriministern Koskenrantas uttalanden om en ny fabriksanda och flexibilitet, som skall präglade den nya privatägda koncernen?

Procordia AB har sålt sina aktier i Eiser AB till ett konsortium, bestående av ledningen inom Eiser och dess dotterbolag. Enligt Procordias bedömning kan Eiser i framtiden utvecklas bättre av de nya ägarna än vad företaget annars skulle kunna göra. I samband med försäljningen har Procordia medverkat till att skapa finansiella förutsättningar för Eiserkoncernens fortsatta utveckling.

Försäljningen av Eiserkoncernen är en affärstransaktion som skett mellan Procordia och nämnda konsortium. Några sysselsättningsgarantier finns inte i avtalet.

Procordia utgår från att de nya ägarna har köpt företaget för att driva det vidare. De finansiella insatserna som Procordia gör ger goda förutsättningar för detta.

Med hänvisning till vad som är brukligt kommenterar jag inte den andra och den tredje frågan.

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

Om Procordias försäljning av Eiserkoncernen

Anf. 2 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Samtidigt beklagar jag det bruk som gör det omöjligt att här i riksdagen få rejäla svar på rejäla frågor.

Procordia har varit ägare till teko företaget Eiser, som har varit den största textil- och konfektionsjätten i Sverige. När Procordia sålde Eiserkoncernen efter många års elände uttalar statliga Procordias chef följande om Eiser:

Nu har Eiser fått möjlighet att stå på egna ben. Vi är glada att Eiser nu på detta sätt hamnar i en positiv atmosfär med kunskap och bransch erfarenhet bland de nya ägarna.

Den nygamla koncernchefen Risto Koskenranta säger om sig själv och den nya ägargruppen:

De som är mest insatta i verksamheten är med i konsortiet, dvs. den nya företagsbildningen. Textilbranschen kräver ett visst mått av fabrikörsanda och flexibilitet.

Jag kan alltså inte få en kommentar av industriministern om detta märkliga uttalande. Uttalandet är anmärkningsvärt sett i ett perspektiv från tekojättens födelse till dagens situation, då återstående delar av koncernen säljs och slumpas bort för en krona.

Från början fanns det närmare 6 500 anställda i flera olika textil- och konfektionsföretag inom Eiserkoncernen. I dag återstår en femtedel efter beryktade nedläggningar och försäljningar.

Thage Peterson! Bakom alla dessa siffror finns det ju människor av kött och blod, med ängslan inför en oviss framtid på en arbetsmarknad i kris – sömmerskor i olika åldrar med lång yrkeserfarenhet och känsla för sitt jobb. Där finns kvinnor och män från min egen bygd, Sjuhäradsbygden, och från Lycksele, Norsjö, Skellefteå och Sollefteå som tidigare, åtminstone under en period, trodde på en framtid utan arbetslöshet för sig och sin bygd.

De kvinnor som kämpade mot teko direktörer, vilka kommit och gått och genom sina erfarenheter haft egna uppfattningar om hur hundratals tekoarbetsplatser skulle kunna tryggas och räddas, fick aldrig en chans att i lugn och ro utveckla sina idéer. Själv hade jag nära kontakt med de kvinnor som kämpade för Eiser Strump i Borås. Vi minns kanske alla bilderna från massmedia när representeranter för sömmerskorna i Borås uppvaktade dåvarande biträdande industriminister Roine Carlsson. De fick jaga honom i kanslihusets korridorer utan att få ett endaste ord som svar på sina frågor om hur man skulle kunna rädda företaget och om det fanns möjlighet att få regeringens stöd. Det är en ynkelig hantering av Eiserkoncernen som skett genom åren. Det är lika ynkligt att inte nu kunna lämna ett besked till dem som i dag är oroliga just därför att de inte har fått några garantier för sina arbeten i framtiden.

Herr talman! Jag tycker åtminstone att industriministern något skulle kunna kommentera de gångna årens verksamhet. Jag ställde en fråga förra våren om Jersey-Modeller. Företaget hade blivit illa hanterat av ledningen under Procordias förmynderskap. Men det hade inte drabbat direktörer i kritstreckrandiga kostymer. Det hade naturligtvis drabbat sömmerskorna. Dessa berättade att man genom ett delvis hemlighållet avtal satsat miljontals kronor i Björn Borg-projektet, som det kallades, och köpt in en helt ny

maskinpark som man hoppades på. Men denna maskinpark stod outnyttjad i Borås, medan man importerade kläder från Hongkong till detta statliga företag! Detta är bara ett i raden av många exempel där sömmerskorna och de övriga anställda kan berätta om dålig hantering.

Just dessa anställda har haft egna förslag till hur de skulle kunna ta över verksamheten. Anställda vid Eiser Strump i Borås har kommit med sådana förslag. Karin Andersson, en av de anställda, var den som kände till inköpsrutinerna och hade många affärskontakter som hon ville utveckla. Men hon fick kalla handen av regeringen, av Procordia och verkställande direktörer i Eisers ledning.

Herr talman! Det är precis dessa direktörer som nu fått köpa företaget för en krona. Vilken skymf mot de anställda! Jag begär å dessa sömmerskors vägnar att de åtminstone skall få en kommentar till denna hantering och försäljningen för en krona. Men det räcker inte heller med försäljningen för en krona. De nya direktörerna har fått ca 60 milj. kr. på olika sätt efterskänkta för att kunna driva företaget vidare i denna s. k. fabrikörsanda. Går det inte att ge några som helst garantier i ett sådant fall?

Till sist: Skulle Thage Peterson vilja kommentera detta förhållande? Precis som i alla andra fall inom Eiser och precis som i de allra värsta fallen av privatkapitalistisk företagsamhet där direktörer styr och ställer med de anställda, fick de anställda inom Eiserkoncernen reda på denna enkronasförsäljning via massmedia. De fick inte en chans till MBL-förhandlingar. Är detta den stil inom arbetslivet som industriministern förordar?

Anf. 3 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har utgått från att både frågeinstitutet och interpellationsinstitutet enligt regeringsformen är till för att riksdagsledamöter skall kunna ställa en fråga eller interpellation till statsråd i angelägenhet som angår statsrådets tjänsteutövning. Det är bara regeringens och statsrådets göranden och låtanden som på så vis kan debatteras i riksdagen.

Jag kan därför inte kommentera direkt kritik mot eller direkta omdömen om enskilda personer, som interpellanten ber att jag skall göra. Det är därför som jag i mitt svar också sade att jag med hänsyn till vad brukligt är inte kan kommentera andra och tredje frågan i interpellationen.

Så till sakfrågan. Jag menar att det viktigaste för de anställda inom Eiserkoncernen är att det skapas så goda förutsättningar som möjligt för företagets fortsatta utveckling, förutsättningar som kan ge de anställda fortsatt jobb och därmed också möjligheter att arbeta i ett företag som har en så hygglig ekonomisk grund som möjligt som utgångspunkt. Detta har alltså Procordia medverkat till.

Det är självfallet att jag har många synpunkter på de gångna årens verksamhet inom Eiser. Jag har många synpunkter på hur koncernen byggdes upp och också på hur beslut och hantering centraliserades, tvärtemot vad jag tror skulle ha varit riktigt för textil- och konfektionsindustrin.

Under resans gång har mycket stora statliga insatser gjorts i Eiserkoncernen, men de har inte varit tillräckliga för att koncernen skulle uppnå

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

Om Procordias försäljning av Eiserkoncernen

lönsamhet, även om förutsättningarna att uppnå detta mål nu är bättre efter den kraftiga omstruktureringen av verksamheten.

Jag vet inte om Viola Claesson har tillgång till siffran, och jag har inte tidigare nämnt den i kammaren för riksdagens ledamöter, men staten har faktiskt under dessa år pumpat in pengar i storleksordningen 800 milj. kr. i Eiserkoncernen för att få ordning och reda och få framtid i koncernen. Det har inte räckt till.

I det läget gjorde Procordia den bedömningen att Eiser kan utvecklas bättre hos nya ägare, och jag delar den bedömningen. Jag tror att det ligger mycket i detta. Ytterligare ett skäl till denna bedömning är att erfarenheter från andra konfektionsföretag visar att ett direkt ägarengagemang i ledningen för företaget är positivt för företagets utveckling. Att ledningen så att säga finns ute i produktionen och därmed också kan påverka produktionsförutsättningarna och vardagen ute i företaget är alltså gynnsamt.

Jag tror inte på centraliseringar av beslut om val av tygkvalitet, design, formgivning och vilka olika modeller som skall ingå i de olika kollektionerna. Sådana beslut lämpar det sig att fatta ute i företagen. Kan då koncernen leva vidare efter en annan filosofi menar jag att det är riktigt.

Jag vill sedan – litet grand med hänsyn till de allmänna omdömena kring teko för närvarande – tillägga följande.

Jag har nyligen genomfört en tekoresa i Viola Claessons hembygder i Sjuhäradsbygden. Jag mötte mycket av optimism och framtidstro. Jag tror att det beror på att svensk tekoindustri har haft en positiv utveckling under 80-talet jämfört med 70-talet. Textilindustrins produktion har hela tiden ökat. Nedgången i trikå- och konfektionsindustriernas produktion har bromsats upp. Exporten har hela tiden ökat, såväl för konfektions- som för textilindustrin, och sysselsättningen har stabiliserats.

Vad beror detta på? Vad beror det på att svensk tekoindustri äntligen har börjat tvätta av sig kristämpeln och att branschen, de anställda och de fackliga organisationerna nu anser att teko är en framtidsbransch?

Det beror på att det har kommit in nya tongångar i industrin, där just satsningar på kvalitet, design och formgivning, på roligare kläder, har kommit att bli positiva inslag. Men det beror också på att de anställda och deras organisationer genom decentralisering fått mer att säga till om i den löpande produktionen.

Därför säger jag: Varför ser inte Viola Claesson någon gång på det positiva i den utveckling som ägt rum? Det pekar ändå framåt.

Anf. 4 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Det var något litet mer av öppenhjärtighet i Thage G. Petersons replik. Men den öppenhjärtighet som bl. a. gäller den totala summa som staten har pumpat in i Eiserkoncernen styrker egentligen bara den hårda kritik som funnits genom åren. Det är detta industriministern inte riktigt tycks begripa. Om nu staten har pumpat in 800 milj. kr. för att få ordning och reda, har ju de anställda från och till under de här åren framfört en mycket hård kritik av hur dessa miljoner har använts och bollats med av tekodirektörerna. Det är detta saken gäller.

Samma direktörer som så vårdslöst har bollat med sammanlagt 800

miljoner och som också varit med om att avskeda en mängd människor får nu ta över hela Eiserkoncernen för en krona. Det går inte ihop att sedan komma och säga till de anställda att de skall se ljus på framtiden. Hur skall de kunna hysa förtroende för direktörer som har agerat på det sättet? Det som är så märkligt är att Procordia tycks göra det.

För att något påminna om vad som förevarit vill jag citera ur ett brev som för några år sedan kom till oss här i riksdagen från ett Eisereföretags anställda. Brevet hade föregåtts av upprepade propåer till regeringen.

”Kasta inte skattemiljoner i sjön!” börjar de fackliga representanterna sitt brev. De säger att Eiserkлубbarna flera gånger påpekat att de vill ha en annan ordning och att de vill vara med och bestämma, men att ingenting har hänt, utan direktörerna får fortsätta att bolla med pengarna. Brevet fortsätter:

”Inget förtroende för koncernledningen!

Enligt vår uppfattning ger avsaknaden av en långsiktig, strategisk planering och en detaljerad plan för nu pågående organisationsförändring inte något utrymme åt förtroende för koncernledningens sätt att möta framtiden!”

Detta är ett exempel av många, Thage G. Peterson, på vad de anställda framfört både i öppna brev och på annat sätt till regeringar av olika kulörer.

När vi debatterade den här frågan i mars förutspådde jag faktiskt, med utgångspunkt i det också då ganska lättviktiga svar jag hade fått, att den socialdemokratiska regeringen var på väg att avveckla hela Eiserkoncernen eller att privatisera den och lämna över den till kapitalets krafter. Precie detta har skett.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1986/87:68 om industrisysselsättningen i Norrbotten

Anf. 5 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Erik Holmkvist har i en interpellation frågat mig

om jag, med anledning av vad länsarbetsnämnden i Norrbottens län sagt i sin höstrapport, vill förtydliga vad jag grundar min framtidstro och optimism för Norrbotten på,

om jag vill medverka till att stimulera de statliga industriföretagen i Norrbotten att vidtaga åtgärder som ger ersättningsjobb vid eventuella neddragningar,

om jag vill ta initiativ till att löntagarfonderna går in i norrbottniskt näringsliv i akt och mening att stödja industrictableringar, åtminstone i den utsträckning de fått pengar från länet, samt

om vilka åtgärder jag avser vidtaga för att bemästra problemen med eventuella elenergiprishöjningar i de norrländska/norrbottniska basindustrierna.

Jag började mitt anförande i den allmänpolitiska debatten med att säga att den regionala balansen försämrats i landet under 1980-talet. Jag beskrev där

också de positiva sidorna i utvecklingen under senare år med ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet i hela landet, även i de län och regioner som tappat befolkning.

Jag nämnde om de kraftigt ökade regionalpolitiska insatserna sedan regeringsskiftet år 1982 med en fördubbling av de ordinarie anslagen och omfattande särskilda åtgärder i regioner med speciellt stora problem. Jag konstaterade också att de gjorda satsningarna har givit goda resultat. Regionalpolitiskt stöd har under de senaste fyra åren medverkat till att ca 16 000 nya arbetstillfällen skapats i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Regionalpolitiskt stöd har i ökad utsträckning också gått till insatser för att allmänt stärka näringslivsmiljön i dessa delar av landet, t. ex. till förstärkt forskning och högskoleutbildning, teknikspridning, uppbyggnad av teknikcentra m. m.

Jag tog fram Norrbotten som ett exempel på att det går att åstadkomma förbättringar genom kraftfulla och målmedvetna satsningar även i regioner med mycket omfattande problem. Jag pekade på den förändring i positiv riktning som skett i länet under de senaste åren, samtidigt som jag underströk att det finns stora problem kvar med hög arbetslöshet och omfattande nettoutflyttning. Det är enligt min mening viktigt att notera och beskriva både de ljusa och de mörka sidorna i länets utveckling, att se problemen men också möjligheterna och vägarna att komma ur dem.

Även om problemen fortfarande är stora vill jag hävda att det hänt mycket positivt i länet de senaste åren. Detta framgår också av den höstrapport från länsarbetsnämnden som Erik Holmkvist hänvisar till i sin interpellation. Rapporten inleds med konstaterandet att "arbetsmarknadsläget i länet har utvecklats positivt under året. Sysselsättningen har varit högre än någonsin tidigare. Arbetslösheten har under året legat på en lägre nivå än under hela 1980-talet. Även antalet personer i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete har haft en lägre omfattning jämfört med de tre senaste åren."

Den allmänna ekonomiska politiken, de ökade regionalpolitiska anslagen och de särskilda Norrbottensatsningarna våren 1983 har givit goda resultat. Genom de omfattande insatser som gjorts för att stabilisera och utveckla de statliga basindustrierna och för att bredda och stärka det övriga näringslivet – uppemot 4 miljarder kronor har satts in i olika åtgärder sedan år 1983 – har den tidigare nedgången hejdat och förbytt i en ny positiv utveckling med ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Nya verksamheter och företag har utvecklats och etablerats. Det gäller framtidsinriktade och högteknologiska verksamheter t. ex. inom rymd- och dataområdet men också inom andra verksamhetsgrenar. Särskilda medel har bl. a. gått till utvecklingsfonden, högskolan, satsningar inom rymd- och dataområdet samt uppbyggnaden av fastbränsleanläggningar i länets kommuner.

Det är dessa satsningar och de förbättringar som uppnåtts under de senaste åren som gör att det nu finns en ny framtidstro och optimism i arbetet med att lösa länets problem. Det förvånar mig om Erik Holmkvist inte känner till de stora satsningar som regeringen gjort i Norrbotten sedan 1982 och om han inte märkt den förändring som ägt rum i Norrbotten av framtidstro och synen på länets möjligheter.

Strukturumvandlingen kommer i Norrbotten – liksom i andra delar av

landet – naturligtvis att gå vidare och nya problem kommer att uppstå, problem som måste hanteras och lösas. De erfarenheter som vunnits under de senaste årens intensiva arbete med denna typ av frågor och den framtidstro som nu präglar arbetet i länet utgör en viktig grund för att möta nya strukturproblem som kan uppstå och för att utveckla länet vidare. Jag vet att länsstyrelsen i Norrbotten fått både privata och statliga företag i länet att delta i det arbete som pågår på olika områden för att förstärka och utveckla näringslivet och sysselsättningen i länet.

Löntagarfondernas placeringar skall ske med utgångspunkt i de allmänna förutsättningar som gäller för fondernas verksamhet, bl. a. kravet på viss avkastning. Det har uttryckligen sagts att löntagarfonderna inte skall tilldelas något regionalpolitiskt ansvar eller att placeringarna skall begränsas till vissa regioner. Styrelserna har emellertid genom sin sammansättning en regional förankring som i sig kan innebära att de med särskild uppmärksamhet följer utvecklingen av näringslivet inom sina områden. Regeringen avser inte att föreslå någon ändring av de grundläggande principer för löntagarfondernas placeringar av medel som antogs av riksdagen i samband med att löntagarfonderna infördes.

När det gäller energipriserna är det av flera skäl svårt att i dag göra säkra prognoser över hur utvecklingen kommer att bli i ett längre perspektiv. Regeringens politik på detta område syftar bl. a. till att säkerställa industrins behov av billig och säker elförsörjning.

Anf. 6 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Tack, herr industriminister, för svaret på min interpellation. Av svaret framgår alldeles tydligt det stora intresse industriministern har för frågor rörande Norrland i allmänhet och kanske Norrbotten i synnerhet.

Jag delar industriministerns mening att det har hänt mycket i Norrbotten de senaste fem sex åren. Jag understryker det gärna. Men det är långt ifrån tillräckligt. Det förvånar mig dock att industriministern har läst länsarbetsnämndens i Norrbotten rapport så enögt att han totalt missat den dova och varnande grundtonen. Inte heller kan de tydliga hoten mot våra stora statliga basindustrier, och även en del privata, ha undgått industriministern – hoten om nedskärningar och nedläggningar. Det kan knappast ha undgått honom att dessa våra basindustriers lönsamhet mer kan komma att bero på dollarkursens utveckling än på insatser i företagen. Vi kan heller inte undvika att konstatera att såväl landsting som kommuner i dag har näst intill anställningsstopp.

Den beskrivning jag gett över Norrbottens utveckling de närmaste åren – baserad på bl. a. länsarbetsnämndens rapport – borde stämma till eftertanke. Här hjälper oss inte hastighet, herr industriminister. Jag tyckte nog att industriministern i den allmänpolitiska debatten var alltför hurtig i sin bedömning av Norrbottens framtid.

Herr talman! Utflyttningen ökar igen, inte bara i Norrbotten. Stora delar av vårt land har en utflyttning in mot storstadsområdena. För 1986 beräknas den bli lika stor som förra året, eller ca 1 500 personer. Mellan 1982 och 1985 har ca 5 000 personer flyttat från länet; framför allt unga och välutbildade. De har tvingats till något av storstadsområdenas bostadsbrist, långa resor,

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

Om industrisysselsättningen i Norrbotten

sociala problem och splittrade relationer. Jag vill fråga industriministern: Tyder det här på framtidstro i Norrbotten?

Arbetskraftsefterfrågan tenderar att minska i vårt län enligt länsarbetsnämndens rapport, i synnerhet bland ungdom, bland kvinnor i glesbygd och bland handikappade. Utöver detta riskerar vi uppenbart att under de närmaste åren förlora flera hundra, kanske tusentalet jobb inom industriföretagen. Boliden, ASSI, LKAB och SSAB – alla är de utsatta för hot under de kommande åren. Detta händer sedan de statliga basindustrierna minskat sina anställda med 5 100 under åren 1974–1985. Utvecklingen ser ut att fortsätta.

Norrbotten är på väg att slås ut industriellt. Det får inte hända!

Jag vill ställa ytterligare en fråga till industriministern: Vill industriministern kommentera denna utveckling?

Industriministern slår sig för bröstet och utropar: 16 000 jobb har skapats genom regionalpolitiska insatser under de senaste fyra åren! De gjorda satsningarna har givit resultat, säger han. Jag tycker det är bra att vi har fått 16 000 nya jobb, och det kan i vissa stycken ses positivt. Men jag vet inte riktigt vilken målsättning industriministern känner sig nöjd med. Jag vill bara påminna om att enbart i de norra länen erfordras det 50 000–55 000 nya jobb för att vi skall nå en fullgod sysselsättningsgrad. I Norrbotten rör det sig om 15 000–17 000 nya jobb, förutom alla dem som vi är på väg att förlora de närmaste åren – trots vår regionalpolitik, trots alla de miljarder vi satsat genom åren och trots alla ärliga ansträngningar vi gjort från alla partiers sida.

Vi behöver en ny regionalpolitik, men allra först en ny skattepolitik och en ny näringspolitik. Vi behöver en politik som stimulerar, som inte innebär höjda skatter utan sänkta, som inte innebär fler regler utan färre, som innebär mindre av tvång och mindre av krångel. Jag vet att ambitionen finns, men det går alldeles för sakta i detta avseende.

Industriministern konstaterar att löntagarfonderna inte tilldelats något regionalpolitiskt ansvar. Detta har jag inte heller begärt. Vad min fråga gällde var huruvida löntagarfonderna, även under kommande år, skall få fortsätta att dränera Norrlandsföretagen på riskvilliga vinstmedel, som sedan används till fortsatt arbete med att stötta upp aktieägarna i de stora börsföretagen Volvo, Fermenta, Electrolux, ASEA etc. utan att dessa samtidigt är tillräckligt motiverade att stödja det norrländska näringslivet – så länge vi nu har fonderna. Eller är det möjligen så – o, sataniska tanke! – att företagen i Norrbotten inte vill ha att göra med löntagarfonderna i sina affärer?

Fram till 1990 kommer norrländska företag, kommuner och landsting att ha bidragit med miljardbelopp till löntagarfonderna – pengar som har gått till köp av börsaktier men som kunde ha bidragit till att skapa tusentals jobb och högre reallön.

Anf. 7 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Det var klädsamt att Erik Holmkvist ändå gick upp här i talarstolen och erkände att regeringen har gjort stora regionalpolitiska insatser i Norrbotten och att utvecklingen har varit positiv för Norrbotten. Jag kunde också utläsa att regeringen har ett intresse – t. o. m. ett stort

intresse – för utvecklingen i Norrbotten. De insatser som vi gjort har bevisat detta.

Behoven är stora i Norrbotten. Jag delar den uppfattningen. I åtskilliga riksdagsdebatter har jag också pekat på läget i Norrbotten och på vilka insatser som behövs där – även om regeringen redan har gjort stora insatser.

Men vad kommer då Erik Holmkvist själv med i sin interpellation och i sitt inlägg här? Ja, han ställer krav på de statliga företagen. Staten och de statliga företagen skall ständigt göra nya insatser. Men det privata näringslivet finns inte i Erik Holmkvists tankebanor. Det privata näringslivet nämns inte. Det är helt borta. Det gäller också när centerpartister och folkpartister från Norrbotten uppträder. Hela tiden är det samma visa: det är regeringen och de statliga företagen som skall göra något. Man har aldrig några anspråk på det privata näringslivet, som står de borgerliga partierna nära. Jag skulle ta Erik Holmkvist och andra litet mer på allvar om de också ställde krav på det privata näringslivet.

Den socialdemokratiska regeringen har infört lägre socialavgifter i Norrbotten för att stärka näringslivet där. Avgifterna är nu 10 % lägre. Vi försökte så att säga att sälja Norrbotten till privata företag med hjälp av denna lägre avgift. Vidare tillsatte regeringen en särskild grupp som bestod av starka krafter och som gjorde uppvaktningar och hade överläggningar med 25–26 större svenska företag i syfte att förmå dem att etablera sig i Norrbotten eller att utöka verksamheten där. Inte i ett enda fall fick vi napp.

Under den tid då vi så att säga vandrade runt på de privata företagens huvud- och koncernkontor hörde jag inte en enda borgerlig riksdagsledamot från Norrbotten kräva att de privata företagen skulle ta ett ansvar i Norrbotten. Då satt både Erik Holmkvist och Per-Ola Eriksson och de andra gömda i sina stugor och tyckte att den där verksamheten får industriministern och den socialdemokratiska regeringen svara för. Men det kom inte ett knäpp, inte ett ljud från de borgerliga lägren i Norrbotten om att det skulle göras insatser där uppe, och jag tycker att det var både dåligt och anmärkningsvärt.

Sammantaget, Erik Holmkvist, har den ekonomiska politiken och de regionalpolitiska stödinsatserna gett resultat. Jag vill återigen framhålla, att från slutet av 1982 fram till i dag har regionalpolitiskt stöd lämnats till nyetableringar och utvidgningar som beräknas leda till över 16 000 nya arbetstillfällen, varav huvuddelen i skogslänen. Det är inget dåligt resultat – det är t. o. m. ett bra resultat.

Nu blir Erik Holmkvist sur över att jag kan nämna ett så bra resultat – han tycker att jag slår mig för bröstet och verkar självbelåten, när jag redovisar detta resultat.

De ökade resurserna till regionalpolitiken har i stor utsträckning gått till förstärkningar av de s. k. länsanslagen. Särskilda medel har avsatts för teknikspridning, och möjlighet har öppnats att lämna lokaliseringstöd till lokala teknikcentra, varför sådana har startats på ett stort antal orter.

Detta är resultatet. Erik Holmkvist, av den nya regionalpolitiken och den nya näringspolitiken, som kom efter sex misslyckade borgerliga år. Hur såg notan ut under de borgerliga åren? Vad var det som skedde efter de

borgerliga åren? Det bör tas fram när ni nu framför kritik mot den socialdemokratiska regionalpolitiken.

Under de borgerliga åren, under den period då centerpartiet hade ansvaret för regionalpolitiken, försvann 155 000 industrijobb i Sverige, varav 34 000 i skogslänen. Det var resultatet av den borgerliga regionala politiken, och kris och dysterhet följde i regionerna.

Jag reste i Norrbotten i början av 1980-talet, när de borgerliga styrde och ställde och hade ansvaret för regionalpolitiken. I kommun efter kommun sade människor att de skulle gå under där uppe i Norrbotten om det inte blev en ny regionalpolitik och en ny näringspolitik, där skogslänen sattes i centrum. Efter valsegern 1982 har vi socialdemokrater gjort insatser som har stärkt regionerna och skogslänen.

Anf. 8 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Industriministern gör samma misstag denna gång som under den allmänpolitiska debatten: han tycker att socialdemokraterna ganska bra har lyckats nå målsättningen när det har skapats 16 000 nya jobb – detta trots att jag alldeles nyss redovisade att det bara i Norrlandslänen fordras 50 000–55 000 nya jobb för att arbetsmarknaden där skall vara rimlig. Att regeringen skall visa stort intresse för Norrbotten är alldeles riktigt och helt på sin plats.

Jag vill påminna industriministern om en annan sak som kan ha sitt intresse. I tidningsartiklar under sensommaren har industriministern hävdad att privat industri måste ta sitt ansvar för sysselsättningen på de orter där neddragningar kanske måste ske och där strukturförändringar är nödvändiga. I dag ser vi i Norrbotten att det privata Boliden har långtgående planer på ersättningsindustrier i Aitik, där personalen skall minskas med 150 personer, och det är lovvärt. Jag är ganska övertygad om att det är svårt att klara den målsättning som industriministern lade fram under sensommaren, men Boliden ser ut att vilja leva upp till det målet så långt möjligt.

Min fråga till industriministern är:

Hur är framförhållningen i de statliga företagen i Norrbotten, som under de närmaste åren kommer att drabbas mycket hårt? Vilka ersättningsindustrier planeras inom exempelvis SSAB och ASSI, där framför allt neddragningshotet är ganska aktuellt? Det kan vara av mycket stort intresse, industriministern, att Norrbotten och landet i övrigt får veta hur framförhållningen ser ut. Är den lika långt gående som den tycks ha varit inom Bolidenbolaget, för att nämna ett exempel?

Jag vill påminna industriministern om att jag inte fick svar på mina frågor; kanhända svaren kommer i nästa inlägg. Jag påminde om att 5 100 industriarbeten har försvunnit från de statliga företagen de senaste tio åren. Den minskningen ser ut att fortsätta. Hur ser industriministern på det förhållandet att Norrbotten avindustrialiseras och att de företag som står för avindustrialiseringen ser ut att vara de statliga företagen? Det var väl ändå inte den utvecklingen industriministern hade tänkt sig mot bakgrund av det stora intresset för Norrbotten. Det är jag övertygad om, men jag vill gärna ha en liten redovisning kring detta.

Löntagarfonderna, till sist, fortsätter att dränera Norrland och Norrbotten

på riskvilligt vinstkapital. Skall det få fortsätta utan att industriministern motiverar dem att vända sin politik?

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

Om industrisysselsättningen i Norrbotten

Anf. 9 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå i debatten, det brukar ibland kunna bli det i debatter med industriministern, vill jag inledningsvis understryka att jag tror på Norrbotten. Jag tror att det går att lyfta Norrbotten ur problemens och arbetslöshetens träskmarker. Men för detta krävs den rätta politiken. Jag önskar inget hellre än att unga och gamla i Norrbotten skall få samma trygghet som människor i andra delar av landet har. Det är därför vi från centerns sida så energiskt och intensivt slåss för att vårt län och andra glesbygdsområden skall få del av tryggheten och för att vi skall få ett Sverige med regional balans.

Intill gränsen för tjatighet brukar vi i Norrbotten med stolthet tala om att de norrbottniska naturtillgångarna är så stora. De har minsann gett basindustrier i fråga om skog, malm och stål. Men detta räcker inte. Det visar dagens situation. Arbetslöshetens problem är så stora att de inte går att lösa med hjälp av de statliga basindustrierna. Det räcker heller inte med de skönmålningar av verkligheten i Norrbotten som brukar göras. Det gör socialdemokraterna i allmänhet och industriministern i synnerhet. – För övrigt ber jag att få tacka industriministern för hans brev till mig för en tid sedan. Jag har lovat att återkomma.

På en punkt har industriministern visserligen rätt. Det är då han säger att antalet arbetslösa nu är lägre än tidigare. Ja, men vad beror det på? Inte beror det på att vi haft en framgångsrik närings- och regionalpolitik för länet. Det beror snarast på att vi har en effektiv utflyttningspolitik. Bara de senaste åren har antalet människor från länet som fått flyttningsbidrag uppgått till 8 500. Hittills i år har 1 874 personer fått flyttningsbidrag för att lämna länet.

Jag vill inte investera i länets näringsliv med hjälp av löntagarfonderna, som Erik Holmkvist tycks vilja göra. Jag vill inte använda löntagarfonderna som ett närings- och regionalpolitiskt instrument. Jag vill inte legitimera löntagarfonderna så.

Framtiden känns oroande för länet. I synnerhet som regeringen talar om att det är osannolikt att statsmakterna kan ansvara för små orter som omger de mellanstora. Jag tycker att vi måste diskutera var framtidens näringsliv skall utvecklas. Skall det bli i Arlandastaden där de kreativa miljöerna, de kreativa företagen och de kreativa människorna skall finnas? Eller skall vi sprida denna kreativa miljö till alla delar av landet, inte minst till de områden som i dag har betydande problem med sysselsättningen? Jag menar att om vi inte lyckas skapa tillväxt i de nya branscherna, i framtidens branscher, i de områden som i dag har problem, kommer kanske det sista tåget att gå för ett län som Norrbotten.

Det är emellertid också intressant att se vad regeringen har gjort för Norrbotten. Det som har hänt på den nya teknikens område är att regeringen har ställt upp bakom det privata näringslivets ambitioner att centralisera sin verksamhet och ytterligare koncentrera insatserna till Stockholmsregionen. Jag skulle vilja se litet mer handlingskraft hos regeringen för att förmå de företag som nu med iver drar i väg för att bygga Arlandastaden – och därmed

ytterligare stärka Stockholmsregionen – till nytänkande så att de i stället investerar i ett län som Norrbotten. Men detta förutsätter en allmän ekonomisk politik som gör sådant möjligt för alla företag.

I dag säger industriministern: Varför vill inte det privata näringslivet till Norrbotten? Ja, har industriministern närmare analyserat denna fråga? Gör det privata näringslivet bedömningen att den ekonomiska politik som regeringen för gör det betydligt mer gynnsamt för företagen att stanna kvar där de är i dag? Om man i stället lägger om den ekonomiska och näringspolitiska kursen och därigenom lyfter fram områden som Norrbotten i förhållande till storstadsområdena kanske man också kan få en annan inställning inom det privata näringslivet.

Jag är den förste att beklaga att det privata näringslivet, i likhet med den statliga näringsverksamheten, inte har tagit större ansvar för glesbygdsområdena. Det är att beklaga att man utnyttjar sin styrka till att genom fortsatt koncentration dränera ett län som Norrbotten. För den skull är jag inte främmande för styrmedel i närings- och regionalpolitiken. Men vi behöver också morötter, exempelvis ordentligt sänkta arbetsgivaravgifter. Vi behöver mer individinriktade åtgärder så att vi kan behålla de unga, kreativa människorna inom länet, i stället för att de skall bli någon sorts exportvara.

Herr talman! Vi måste få en politik som inte sätter Norrbotten och andra glesbygdslän på framtidens bakkälke. Vi behöver en politik där län som Norrbotten också får vara med och åka i framtidens förstaklasskupé.

Anf. 10 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Industriministern säger att regeringen har satsat stora belopp på Norrbotten. Vi kan väl vara överens om varför: Jo, det är till följd av den enorma arbetslöshet som har funnits där uppe i så många år. Det har inte funnits något alternativ. Statsmakterna måste satsa på Norrbotten. Jag instämmer med Erik Holmkvist: Trots allt som gjorts räcker inte satsningarna. Mer måste göras där uppe, och frågan är bara vad och hur.

Industriministern talar om att regeringen satsat 4 miljarder. Det rör sig alltså om enorma summor. Men innan jag börjar kommentera de insatser som industriministern har beskrivit här i dag, vill jag instämma i vad Erik Holmkvist säger om löntagarfondernas insatser.

Folkpartiet var självfallet medvetet om att löntagarfonderna inte skulle komma att betyda någonting för glesbygden. Vi har också därför sagt nej till dem. Vi kan inte acceptera dem. Men den buskpropaganda som såväl socialdemokraterna som LO förde ute i glesbygden om att satsningar skulle komma att göras där bara löntagarfonderna infördes, förde arbetarna i Norrbotten bakom ljuset.

Herr talman! Jag tycker att man kan betrakta Norrbotten som ett pilotområde. Enorma summor har satsats på Norrbotten; först och främst nedsättningen av socialavgifterna. Vilket har resultatet blivit? Kommer någon utvärdering att göras av detta? Vilka effekter har detta fått? Är de positiva eller negativa? Kan man fortsätta på den vägen? Folkpartiet är väldigt intresserat av att gå vidare, och det skulle därför vara bra om vi kunde få en utvärdering så snart som möjligt, så att vi kan se om detta är en framkomlig väg.

Industriministern talar om en ny inriktning på högteknologi, data och rymdverksamhet. Det är intressanta saker som sker i Norrbotten – det måste vi vara överens om. Det är unika satsningar som görs, främst på rymdverksamheten och på datasidan. Men frågan är då – industriministern har gång efter gång tagit upp den i de här sammanhangen: Är det någon vits med det som på industriministerns område satsas i Norrbotten, om man på de andra departementsområdena inte tar sitt ansvar? Och hur blir det, industriministern: Kommer den statssekreterargrupp som skall lösa de här problemen att göra några insatser där uppe? Det skulle vara bra att få veta det.

När det gäller de stora satsningarna på högteknologi, rymdverksamhet och data kan man alltid fråga sig: Hur kommer dessa branscher att klara att rekrytera nyckelpersoner, främst då tekniker, till Norrbotten? Kommer de att ha en chans att konkurrera med storstadsområdena? Kan industriministern tänka sig att man exempelvis ger förtur till arbete åt medflyttande till tekniker som behövs i Norrbotten?

En annan fråga är: Televerket bygger nu ut ett fiberoptiknät i Norrbotten – byggs det ut i hela Norrbotten? När får Norrbotten ett komplett fiberoptiknät, som så väl behövs för datasidan?

Det här är några frågor som är viktiga om man satsar på högteknologi; det är då viktigt att pengarna inte bara rinner ut i sanden utan att det också blir något resultat.

Jag tror också att alla dessa insatser, väl uppföljda och noggrant studerade kan vara vägledande för andra områden i Sverige. Det är då bra om vi kan få till stånd en noggrann uppföljning; det kanske kan vara en framkomlig väg. Tror industriministern också på det?

Anf. 11 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag får så många erkännanden för en framgångsrik regionalpolitik i dag från de borgerliga företrädarna att jag inte tidigare har upplevt något liknande i kammaren. Nu säger t. o. m. Per-Ola Eriksson att han numera tror på Norrbotten. Tidigare uttalanden och rapporter har givit ett annat intryck.

Jag noterade med intresse att Per-Ola Eriksson i sitt inlägg sade att han inte var främmande för nya styrmedel. Det låter intressant. Jag skulle gärna vilja be honom att utveckla det något närmare. Vi jobbar ju nu intensivt med regionalpolitiken, och det vore bra om Per-Ola Eriksson kunde precisera sina förslag. Per-Ola Eriksson satt ju med i den regionalpolitiska utredningen, och därifrån kom inte någon uppsjö av nya uppslag och idéer.

Tidigare har jag under fyra års tid här i kammaren efterlyst besked från de borgerligas sida om var de står i regionalpolitiken. Så får jag plötsligt här i dag, en lugn fredagsförmiddag, höra att Per-Ola Eriksson umgås med tankar om styrmedel! När jag fört fram förslag i den riktningen för att testa dem har jag aldrig fått något stöd från något borgerligt håll. Jag skall gärna erkänna att meningarna är delade i den frågan också i mitt eget parti, men när jag fört fram sådana förslag har jag inte fått något medhåll från några borgerliga tidningar – så långt kan jag ändå gå.

Erik Holmkvist är så hurtfrisk när han kommer upp i talarstolen för att diskutera Norrbottens problem. Helt plötsligt accepterar han löntagarfon-

derna. Helt plötsligt säger han att löntagarfonderna måste bli mer aktiva i Norrbotten och argumenterar för dem som om de skulle vara någonting mycket bra. Det är man inte så van vid när det gäller en moderat. Plötsligt säger han också att vi måste se till att verksamhet och aktiviteter avlänkas från Stockholmsregionen och storstadsregionerna. Jag tackar för det uttalandet.

Jag har den senaste tiden här i riksdagen fört åtskilliga debatter med moderater, inte minst med herr Wittbom i Örebro, där jag ständigt har blivit angripen för mina tankar på att så att säga kyla av denna region. Jag är litet besviken på Sigge Godin och Per-Ola Eriksson. När jag har haft dessa debatter med moderaterna har jag nämligen fått stå ensam här i riksdagen och tala för att vi behöver en avlänkning av det heta Stockholms län både för landet i sin helhet och för denna regions skull. Men då har inte Per-Ola Eriksson och Sigge Godin offrat en fredagsförmiddag för att vara här och så att säga vara med i debatten gentemot moderaterna. Men i dag, när man ser sin chans att få en ytterligare fajt med industriministern, då ställer man upp. Jag diskuterar gärna med er och skriver även gärna brev till er. Jag tackar för resten för de brev som jag har fått från Per-Ola Eriksson, och jag skall gärna svara ytterligare en gång. Det hade emellertid varit litet mera klädsamt av er om ni också hade deltagit i de tidigare debatterna, för då hade vi kunnat avslöja moderaternas dubbelspel inte bara i löntagarfondsfrågan utan också när det gäller regionalpolitiken.

När vi tillträdde 1982, Erik Holmkvist, var de statliga basindustrierna i Norrbotten faktiskt hårt utsatta. SSAB var i kris, LKAB var i kris och ASSI var i kris. Det var denna situation som vi fick överta. När jag öppnade min företrädares skrivbord på industridepartementet låg där ju räkningar på 13–14 miljarder kronor som gällde de statliga basindustrierna. Jag var tvingad att betala dem och sanera de statliga företag i norr som var i kris. Kom då inte här i kammaren och säg att de statliga företagen inte skulle ha rekonstruerats eller satts på fötter. Det var precis det som skedde. De statliga företagen vansköttes ju under de borgerliga åren.

Jag hävdar att situationen nu har stabiliserats för de statliga företagen i Norrbotten men att de naturligtvis måste struktureras och ha den modernaste industristrukturen lika väl som de privata företagen måste ha det. De förbättringar på den norrbottniska arbetsmarknaden som dessutom har skett under de senaste åren beror inte bara på att folk har flyttat från länet. Det beror också på att antalet arbetstillfällen och antalet sysselsätta i länet har ökat. Det sägs ju också i länsarbetsnämndens rapport – den rapport som var anledningen till Erik Holmkvists interpellation – att sysselsättningen aldrig har varit högre. I den siffran för sysselsättningsminskningen i de statliga basindustrierna i Norrbotten sedan 1970-talet som Erik Holmkvist nämnde ligger faktiskt den största andelen på åren 1976–1982. Varför inte titta på en sådan enkel uppgift. Det var för övrigt då som moderaterna av och an fanns i regeringsställning. De senaste åren har det däremot skett en stabilisering av sysselsättningen i de statliga basindustrierna.

Anf. 12 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Industriministern tycker att denna fredagsmorgon är stillsam. Det kan ju bero på att industriministern är något mera stillsam än han normalt brukar vara i de regionalpolitiska och näringspolitiska debatterna. Det har i dag inte bara handlat om slagsmål utan litet mera om konstruktiv diskussion, och det hälsar jag med tillfredsställelse.

Industriministern är förvånad över att jag tror på Norrbotten. Det behöver han inte vara. Det är mer förvånande för mig att höra industriministern säga det. Mitt och centerrörelsens arbete har under alla år präglats av att vi tror på Norrbotten och på förutsättningarna att göra Norrbotten till ett ännu bättre län, förutsatt att vi bara får den rätta politiken och de rätta instrumenten. Dagens regeringsparti för emellertid inte rätt politik för att lyfta Norrbotten ur arbetslöshetens träskmarker.

Industriministern efterlyser mina styrmedel. Han säger att regeringen bereder frågan om sina styrmedel. Jag skall be att få kvittera: Vi bereder också frågan om våra styrmedel. Jag tror att vi på vissa punkter kan komma att mötas i framtiden när det gäller åtgärder för att hindra en fortsatt koncentration till Stockholmsregionen och kanske förmå den nya tekniken att utvecklas i andra delar av landet än just i Kista och runt Arlanda stad.

I den allmänpolitiska debatten i oktober sade en ledamot: "Det är viktigt att vi inte får en ny inflyttningsvåg till vår region, dikterad av de intressen som stora och små företag i olika branscher har av att ligga hopklumpade i ett stråk mellan Stockholm och Arlanda." Det var Eva Johansson som sade det. Jag kan helt och fullt instämma. Min fråga blir då: Kommer industriministern att vara med om att genomföra ett projekt som heter Arlanda stad? Tänker industriministern medverka till att Skanska, BPA och luftfartsverket m. fl. genomför denna storsatsning, som kommer att innebära ett enormt hårt slag mot de områden i landet som i dag inte har dessa förutsättningar?

Jag tror att det är viktigt att vi nu bestämmer vad som skall göras i den här regionen och var vi skall lägga resurserna för att lyfta upp Norrbotten, skogslänen, Bergslagen och sydöstra Småland ur den vågdal de befinner sig i. Det är det vi måste diskutera i större utsträckning, inte hur olika budgetposter har utfallit under den senaste åren. Industriministern hänvisar till en ökning av det regionpolitiska stödet. Det tar jag som ett beröm till oppositionen till att den har hjälpt till här i riksdagen med att plussa på de stödförslag som regeringen har lagt fram. Det är tack vare oppositionen vi på vissa punkter har fått ökade resurser till regionalpolitiken.

Anf. 13 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Industriministern säger att han är glad för att han får erkännanden i dag. Sedan beklagar han sig över att han står så ensam och att vi inte hjälper honom genom att kritisera. Min uppgift är faktiskt att försöka ta reda på vad regeringen, och främst industriministern, sysslar med när det gäller regionalpolitiken.

Industriministern talar vackert om de åtgärder som har satts in. När jag sedan är bekymrad över hur vi skall leva upp till de insatser som gjorts i Norrbotten och ställer några mycket hovsamma frågor går det precis som alla gånger tidigare – industriministern svarar inte på mina frågor. Det är vad jag

främst har kritiserat regeringen för, att den inte svarar på de frågor som ställs. Hur är det med mina frunderingar, industriministern? Hur går det med rekryteringen av nyckelpersoner, tekniker, till Norrbotten? Kommer man att klara rekryteringen, eller går högteknologin i sank? Vad händer med de medflyttande, om man nu får napp på någon tekniker? Kan industriministern tänka sig att medflyttande får förtur till arbete så att familjen kan flytta? Vad händer med försöket med nedsatta socialavgifter? Följer man upp det? Kan vi gå vidare? Folkpartiet är mycket intresserat av det försöket. Är det positivt eller negativt? Det borde vi kunna få ett svar på.

Hur går det med fiberoptiken, om man satsar på data i Norrbotten? Sker utbyggnaden även i Norrbottens inland, eller kommer den någon gång långt in på 1990-talet? Då kanske det inte finns någon dataverksamhet kvar i Norrbotten. Det var några små enkla reflexioner som jag gjorde, men industriministern tycker tydligen inte att de är intressanta.

Till sist: Hur går det med de andra politikområdena, herr industriminister? Vi är ju båda bekymrade över att andra politikområden drar tillbaka. Då hjälper det inte hur många miljoner eller miljarder industriministern satsar i glesbygden. Då blir det ändå minus i slutändan. Folkpartiet kommer att fortsätta att ställa dessa frågor. Vi hoppas att så småningom få svar, helst i dag.

Anf. 14 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Industriministern har medvetet eller omedvetet undvikit att svara på de frågor som jag ställde. Jag skall nämna ytterligare en fråga som han inte heller har svarat på. Sex av de tio största energiförbrukande industrierna i vårt land finns längs Norrlandskusten: SSAB i Luleå, Boliden i Skellefteå, MoDo i Örnsköldsvik, SCA och Kema i Sundsvall, SSAB i Borlänge och Stora i Gävle.

Sanningen är den att överlevnaden för samtliga dessa företag hotas om priserna på energi tillåts öka på det sätt som hittills har presenterat med anledning av en tidigare avveckling av kärnkraften. Det blir Norrland som ännu en gång kommer att drabbas.

Jag frågade vilken beredskap regeringen har, vilka åtgärder regeringen tänker vidta inför en sådan här utveckling och vilken framförhållning som kommer att visas. Industriministern fann ingen anledning att svara.

Till storstadsområden med problem tvingas de människor som flyttar från glesbygden. Jag konstaterar att socialdemokraterna inte har förmått att klara politiken vare sig i glesbygdslänen eller i storstadsområdena. De människor som man med sin politik mer eller mindre tvingar från glesbygden in i storstadsområdena saknar bostäder, hamnar i social misär och riskerar upplösta relationer. Det är socialdemokratisk politik i sin prydno.

Statliga företag i Norrbotten har alltid varit i kris, säger industriministern. Ja visst, statliga företag är inte de bäst skötta företagen. Statliga företag har svårt att klara sig i konkurrensen. De är tröga och är inte så kreativa som de privata företagen visar sig vara. Det är kanske ett av skälen till att regeringen nu noga överväger att ta in privata intressen i de statliga företagen, och det tycker vi är bra.

Löntagarfonderna kan vi inte tänka bort, industriministern. De finns, och

så länge de finns kommer jag som norrlänning aldrig att acceptera att de skall dränera företagen på vinstmedel som eljest skulle kunna användas till offensiva satsningar och skapa jobb. Det kommer att röra sig om miljardbe-
lopp år 1990, herr industriminister.

Moderat politik är en politik som inte bygger på socialism och kollektivism och som inte bygger på regler och tvång. Moderat politik bygger i stället på de enskilda människornas initiativförmåga, kreativitet och unika möjligheter att utvecklas. Det vill vi ta vara på, industriministern. Jag saknar socialdemokraterna därvidlag.

Anf. 15 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Efter detta inlägg av Erik Holmkvist förväntar jag mig att han finns närvarande i kammaren då jag vid den interpellationsdebatt som jag kommer att ha med Bengt Wittbom och fem-sex andra moderater angrips för mina förslag om att lätta på trycket från Stockholms länsregionen och för att jag predikar regional solidaritet. Jag utgår från att Erik Holmkvist inte skulle ha gjort sina inlägg i denna fråga om han inte menar allvar med att han vill delta i den debatten.

Herr talman! Det är en mycket stor och glädjande skillnad mellan vad Per-Ola Eriksson tidigare har sagt i rapporter och uttalanden och hans inlägg i dagens debatt där han nu t. o. m. säger att han gärna vill diskutera sina förslag med regeringen. Jag är öppen för att närmare diskutera regionalpolitiken med centern och Per-Ola Eriksson, och dörren till industridepartementet står öppen för den som vill föra sådana diskussioner.

Det är en stor skillnad mellan denna väg och den väg som Sigge Godin har valt. Han sade att hans uppgift är att ta reda på vad regeringen gör och planerar att göra. Han säger att folkpartiet kommer att fortsätta att kritisera och ställa frågor. Jag trodde i min enfald att också en folkpartistisk riksdagsman hade till uppgift att göra något själv och väcka förslag för att försöka förbättra de olika politikområdena. Var är era förslag? Jag har efterlyst dem tidigare i debatterna. I stället får jag ständigt 20 nya frågor mot mig om var regeringen står i olika frågor.

Jag besvarade i går en fråga från den folkpartistiska riksdagsledamoten Ulla Orring. Jag sade då att industriverket för närvarande utvärderar effekterna av den lägre socialförsäkringsavgiften i Norrbotten och att förslag och resultat från utvärderingen kommer i början av 1988.

Jag har också i kammaren gång på gång sagt att man på alla politikområden måste ta ett ökat regionalpolitiskt ansvar. Jag tror att jag har gått längre i denna kritik än någon riksdagsman i kammaren. Jag har många gånger sagt att så inte är fallet i dag. Jag tror att den hårdare budgetpolitiken för att komma till rätta med budgetunderskottet har lett till att möjligheterna, och kanske också intresset, att ta ökade regionalpolitiska hänsyn har minskat.

Det har lett till att det regionalpolitiska stödet, i form av företagsstöd och strukturförstärkningar, fått ta allt för hårda smällar. Därför fortsätter jag att ställa krav och hävda att man på alla politikområden måste ta ett ökat regionalpolitiskt ansvar.

4 § Svar på interpellation 1986/87:65 om verksamheten vid ASSI Timber

Anf. 16 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Paul Lestander har ställt följande frågor till mig:

1. Har ASSI Timbers planer för omstruktureringen utarbetats i samråd med industridepartementet?
2. Om inte, tänker industriministern ingripa för att ge satsningarna inom detta företag en inriktning mot högre förädling och flera jobb?
3. Kommer industriministern att i detta sammanhang aktualisera ett genomförande av det s. k. Tonträprojektet vid någon av ASSI:s anläggningar i Norrbotten?
4. Om nuvarande regler förhindrar en tillräckligt effektiv styrning av de statliga företagens verksamhet från industridepartementet, kan man i så fall förvänta sig något initiativ från regeringen som innebär att denna styrning möjliggörs?

Inom ASSI Timber, som ASSI:s fem sågverk tillhör, har gjorts en utredning om de egna sågverkens situation och utvecklingsmöjligheter. Detta arbete har först bedrivits ut på de enskilda sågverken, där planer för den egna verksamheten har tagits fram. Dessa planer har sedan sammanvägts av ASSI Timber, som i bedömningarna också tagit hänsyn till råvarusituationen. De fackliga organisationerna har deltagit i detta arbete.

ASSI Timbers förslag till utvecklingsprogram för sågverksrörelsen kommer att underställas koncernstyrelsen för ställningstagande.

Industridepartementet har inte deltagit i ASSI Timbers utredning.

Det är ASSI:s bolagsstyrelse och verkställande ledning som har ansvaret för företagets skötsel. I detta arbete ingår att utreda och fatta beslut i de frågor som blir aktuella för bolagets olika produktionsenheter, i det här fallet sågverken. Det är denna ansvarsfördelning som gäller, och regeringen har inte för avsikt att göra några förändringar i detta avseende.

ASSI:s styrelse och ledning prövar mycket noga alla möjligheter att höja förädlingsvärdet inom sågverkssektorn. Om det finns lämpliga projekt med ekonomiska förutsättningar och ASSI har de finansiella resurser som behövs kommer projekt som höjer förädlingsvärdet att genomföras.

Enligt vad jag erfarit har ASSI inte för närvarande planer på att förverkliga det s. k. Tonträprojektet.

Anf. 17 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret.

Bakgrunden till min interpellation är följande. Frågan om insatser för ökad förädling inom sågverksindustrin har genom omfattande utredningar och studier främst från statens industriverk fått en ingående genomlysning. Detta gäller både marknader, teknik och affärsmönster. Denna industri har ju genom sin ringa importandel en särställning. Varje steg som tas mot ökad förädling innebär automatiskt underlag för ökad export och väsentligt ökat produktvärde. Till detta kommer den väsentliga faktorn att ökad förädling kan skapa nya jobb; i vart fall förhindras minskningar i sysselsättningen.

ASSI Timber förbereder nu stora förändringar vid sina sågverk runt om i

landet. Dessa förändringar innebär att flera hundratals arbetare vid sågarna sparkas från sina jobb. Såvitt jag förstår industriministerns svar rätt finns inga planer på något villkorat ägartillskott eller någon annan styrning från staten för att ändra strategin för ASSI:s sågrörelse till en klar inriktning mot en omfattande vidareförädling. Konsekvensen av detta blir då självfallet att ASSI:s planer kan genomföras, med alla de negativa följder som det får för sågverksorterna. Självfallet innebär en sådan handlingslinje för de relativt stora anläggningar som ASSI har att vidareförädlingsinsatserna, som ur samhällsekonomisk synpunkt vore mycket betydelsefulla, i huvudsak inte kommer att ske i det statligt ägda anläggningarna.

Det finns flera vägande skäl att öka förädlingsgraden i svensk sågverksnäring:

1. Andelen gammal slutavverkningsmogen skog kommer att minska och ersättas av ökade gallringsuttag.
2. Andelen högvärdigt högkvalitativt timmer tenderar att minska i våra skogar. Förädling kan då vara ett sätt att möta kundernas krav på torrhetsgrad, exaktkapning och färdiga komponenter till användarna.
3. Produktvärdet. En SIND-utredning 1979 hävdade att försäljningsvärdet med ökad förädling skulle kunna öka med upp till 65 %, om man sålde direkt till användarna.
4. Jobben. Samma utredning beräknade sysselsättningsökningen inom den svenska sågverksindustrin till 7 000 årsjobb, om hela sågverksproduktionen vidareförädlades.
5. Den regionalpolitiska effekten. Såganläggningar finns överallt. Utvecklandet av denna näring skulle få stor regionalpolitisk betydelse.
6. Den nationalekonomiska betydelsen. År 1985 uppgick exportvärdet för sågverk och hyvlerier till 9 121 milj. kr. enligt SIND Byggnadsmaterial, utrikeshandel och hemmamarknad.

Jag vill i den här debatten erinra om vad nuvarande industriministern framhöll i en interpellationsdebatt den 23 november 1981 med Nils G. Åsling, då industriminister:

”En ökning av förädlingen på detta sätt i de svenska sågverken skulle, herr Åsling, kunna ge ett stort antal nya jobb i Sverige och samtidigt tillföra landet nya exportinkomster, som vi så väl behöver. Det är inte precis småpotatis det är fråga om, utan enligt de beräkningar som industriverket har gjort skulle vidareförädlingen i sågverken kunna betyda upp till 7 000 nya jobb i vårt land och upp till 5 miljarder kronor i ökade exportinkomster. — — — Men apropå rejäla tag, herr Åsling, så skulle det enligt industriverkets uträkning kunna ge 7 000 nya jobb och miljarder kronor i ökade exportintäkter, om man bara tog tag i denna fråga. Det visar hur angeläget det är att vi har en framförhållning och en planering.”

Nu är Thage G. Peterson själv industriminister och den främste representeranten för ägaren Staten i de här såganläggningarna. Varför, herr industriminister, omsätts inte tankegångarna och de flödande visionerna från ovan nämnda debatt i praktisk handfast industriutvecklingspolitik inom ASSI? Varför ges inte styrelserna ett avgörande inflytande, då ägaren exempelvis

genom offertstöd och andra finansiella konstruktioner naturligtvis kunde få igenom den förädlingsinsats man vill genomföra?

Detta anförande leder fram till några nya frågor.

Anser regeringen att kravet på ökad vidareförädling inom sågverken inte är giltigt för ASSI? Tänker industriministern stillatigande åse att ASSI Timbers planer på att avskeda flera hundra anställda genomförs? Kan vi vara ense om att utveckla vid ASSI:s sågar – inte avveckla?

Anf. 18 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! I allt väsentligt instämmer jag i vad Paul Lestander sagt.

Jag skulle vilja uppehålla mig vid tre viktiga områden.

Först och främst: Detta är oerhört betydelsefulla och viktiga frågor för Norrbotten, Norrlands inland och hela Norrland. Det är basindustrierna som ger ekonomisk ryggrad och styrka åt ett stort antal platser runt om i inlandet, och de ger också sysselsättning. Därför har vi inga delade meningar om vad skogsindustrin och sågverken betyder för ekonomin och för människors sysselsättning och välbefinnande.

Den andra frågan är vidareförädlingen. Det är en viktig fråga. Jag har inte ändrat uppfattning om önskemålet om ökad vidareförädling sedan den riksdagsdebatt Paul Lestander tog upp.

Vi har också försökt arbeta efter detta. Jag har haft överläggningar med skogsindustrin och sågverksindustrin under de här åren, just i syfte att få fram beslut om ökad vidareförädling.

En av de frågor som hela tiden funnits med i bilden har gällt råvaran, och jag skall litet grand utveckla argumenten kring den frågan.

Det finns många goda argument för en ökad vidareförädling. En del av dem angav Paul Lestander. Jag skulle kunna lägga till många fler. Här delar jag också uppfattningen att detta sysselsättningsmässigt skulle betyda oerhört mycket för de orter som i dag har sågverk.

Som jag framhåller i svaret är ASSI:s ambitioner att öka förädlingsgraden. Jag menar att ASSI strävar i den riktning som Paul Lestander önskar.

Sedan några ord om råvaran. Regeringen anser att det är av största vikt att råvaran kommer ut ur skogarna och blir tillgänglig för industrin. På den punkten har vi under ett par år haft vårt stora problem, och också i dag är detta det stora problemet, när jag möter företrädare för skogsindustrin.

Jag vill gärna peka på några åtgärder som riksdagen i våras beslutade om, på regeringens förslag. Det var förslag som vi diskuterade fram i samarbete mellan industridepartementet, jordbruksdepartementet och finansdepartementet.

Bidragen till skogsstyrelsen och de regionala skogsvårdsstyrelserna har ökat, för att påskynda inventeringen av skogarna. Möjligheter har också lämnats för att ge ytterligare råd och information till skogsägare, för att ge en bra bas för att utöka avverkningsarna och få fram råvaran. Avsättningarna till skogskonton har förbättrats för åren 1987–1989, för att göra avverkningsen mer förmånlig. Förbättrade möjligheter för skogsavverkning på mindre skogsfastigheter har genomförts.

Vidare har det lagts fram ett utredningsförslag om ändringar i jordförvärvslagen vilka syftar till att underlätta förvärv av skogsmark och därmed

aktivera skogsägarna. Det förslaget remissbehandlas för närvarande.

Var regeringen står i den här frågan behöver Paul Lestander inte tveka om. Vi menar att det är nödvändigt att råvaran kommer fram och att den också används för industriändamål. Vi kan inte äventyra industrikapacitet och industrissysselsättning på grund av att inte råvaran kommer fram. Vi har alltså gjort ett klart ställningstagande som innebär att råvara i första hand skall användas för industriändamål, dvs. före exempelvis energiändamål. Jag vill betona att när vi diskuterar skogsindustrin och därmed också vidareförädling, måste vi hela tiden utgå ifrån denna grund, som är råvaran.

Jag vill tillägga ytterligare en sak beträffande den utredning som Paul Lestander hade som utgångspunkt för sin interpellation. Det gäller här ett internt arbete inom ASSI. Innan beslut på grundval av denna utredning skall fattas blir frågan föremål för förhandlingar med de fackliga organisationerna, som besitter mycket av kompetens och kunnsighet på det här området. De kommer alltså att få rikliga tillfällen att vara med och diskutera fram lösningar. Eftersom ASSI:s koncernstyrelse ännu inte har behandlat utredningen vill jag självfallet inte spekulera över det slutliga resultatet av den, utan jag utgår ifrån att den nu kommer att bli föremål för en allsidig och god behandling inom ASSI.

Anf. 19 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill naturligtvis understryka industriministerns synpunkter på kunskapen inom de fackliga organisationerna och bland de arbetande i de här anläggningarna. Men det är inte detta saken gäller.

Under den tid jag själv har varit med i riksdagen har vi fattat flera beslut för att öka tillgången på virke, t. ex. beslut om avverkningsplikt för hälften av vad man får ta ut i en skogsfastighet. Jag vet att detta har varit en flaskhals. Men jag vet också att sågverksindustrin i Sverige inte kan öka sysselsättningen eller verksamheten genom ett ökat råvaruuttag. Det finns inte förutsättningar att öka det med det tillstånd och med den kvalitetsutveckling som just nu råder i det svenska skogsbeståndet. Volymtillväxten kan man bara öka genom att höja förädlingsgraden.

Självfallet talar vi då om de verkligt stora sågarna i Sverige. Men till dem hör ju ASSI. Det vore därför intressant att höra om industriministern inte någonsin har tänkt sig att man via offertstöd eller andra finansiella insatser verkligen skulle kunna styra utvecklingen i ASSI mot en betydligt ökad förädling.

Jag vet att SIND:s styrelse i sin anslagsframställning nu äskar betydligt ökade medel för att kunna stödja strukturförändringar mot ökad förädling inom ramen för Branschprogram trä. Om man får de pengarna kommer detta naturligtvis att ha betydelse, men det är säkert inte tillräckligt för att åstadkomma de förädlingsinsatser som både jag och industriministern verbalt erkänner som nödvändiga. Jag tror att industridepartementet måste ta ett vidgat ansvar och visa ett ökat engagemang i just dessa specialfrågor, om en önskvärd utveckling skall kunna åstadkommas.

Jag vill inte beskylla industriministern för handlingsförlamning eller handlingsovilja. Däremot skulle jag gärna se att handlingsviljan ökades och att den tog sig uttryck i att medel anslogs för att förverkliga intentionerna.

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

*Om vissa norrländska
slakteriers och styck-
ningsföretags situation
med anledning av
kärnkraftsolyckan i
Tjernobyli*

Om inte industriministern kan tänka sig att ta initiativ till att effektivisera departementets styrning mot de statliga företagen, så kan jag mycket väl tänka mig ett riksdagsinitiativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1986/87:73 om vissa norrländska slakteriers och styckningsföretags situation med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyli

Anf. 20 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Erik Holmkvist har frågat mig vilka initiativ jag tänker ta för att mildra effekterna för slakt- och styckningsföretagen i Norrlandslänen med anledning av Tjernobylylyckan.

Bakgrunden till interpellantens fråga är att nämnda företag hamnat i svårigheter på grund av uteblivna leveranser av renar som klarar det av livsmedelsverket rekommenderade gränsvärdet.

Regeringen uppdrog den 4 september 1986 åt sju länsstyrelser att genomföra en inventering av merkostnader och förluster som olika vidareförädlingsföretag m. fl. drabbats eller beräknas bli drabbade av fram till den 1 juli 1987 till följd av Tjernobylylyckan. Bl. a. omfattade inventeringen företag som för sin verksamhet är beroende av leveranser från renskötsel-företag. Uppdragen har redovisats till industridepartementet.

I proposition 1986/87:18 om vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylylyckan har regeringen bl. a. föreslagit att ett förslagsanslag anvisas till ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobylylyckan.

Under förutsättning att riksdagen godkänner propositionen kommer regeringen att, med utgångspunkt från länsstyrelsernas inventering, ta ställning till ersättningsprinciper vad gäller olika verksamheter och besluta om handläggningsordning m. m.

Regeringen är emellertid väl medveten om den akuta situationen för vissa företag. För att undvika ytterligare tidsutdräkt beslutade regeringen därför den 13 november – i avvaktan på senare riksdags- och regeringsbeslut – att länsstyrelserna i de län som berördes av inventeringen inom vissa ramar får lämna amorterings- och räntefria lån till de mest utsatta företagen inom vissa näringar för att undvika företagsnedläggning och uppsägning av personal. De aktuella företagen är sådana som åsamkats merkostnader eller förluster till följd av Tjernobylylyckan och som i sin verksamhet vidareförädlar eller bedriver handel med produkter av ren, bär, svamp, fisk och vilt. Merkostnaderna och förlusterna skall ha ett direkt och påtagligt samband med Tjernobylylyckan, och företagen skall ha drabbats av allvarlig ekonomisk skada. Medlen tas från det för budgetåret 1986/87 upptagna anslaget Oförutsedda utgifter.

Det är således nu berörda länsstyrelser som har ansvar för att mildra effekterna för de företag som Erik Holmkvist tar upp i sin interpellation.

Anf. 21 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Tack för industriministerns svar! Det var korrekt och det kom snabbt – bara två veckor efter inlämnandet av interpellationen.

Situationen för stycknings- och slaktföretagen inom renköttbranschen och bär-, fisk- och svampbranschen är mycket akut. Detta tycks även industriministern vara väl medveten om.

Jag noterar i svaret att regeringen den 13 november beslutat lämna lån till de drabbade företagen i avvaktan på riksdagens senare beslut. Möjligen kommer detta att hjälpa några av dessa företag – dock inte alla – och kanske inte de företag som bäst skulle behöva hjälpen nu.

Skälen för att lämna dessa lån "för att undvika företagsnedläggning och uppsägning av personal" gäller egentligen inte längre i flera av dessa företag. Redan för flera veckor sedan – vilket inte kan vara okänt för regeringen – varslade nämligen några av de större företagen personal om uppsägning. Exempelvis Sameprodukter i Harads sade upp 12 personer, Norrfrys i Haparanda varslade eller sade upp 37 personer. Ytterligare några mindre företag har också under senare delen av hösten sagt upp eller varslat delar av sin personal. Således fick dessa företag vänta alldeles för länge på besked från regeringen. Det beklagar jag. Det beklagar näringen också.

Att jag i en interpellation den 10 november aktualiserade frågan berodde på att regeringen inte vidtagit några åtgärder som skingrat oklarheterna i vad som skall hända och osäkerheten för företag och anställda i denna bransch. Så sent som i går, torsdag, hade fortfarande inget hänt gentemot dessa företag. Jag var i kontakt med ett flertal av dem, och de hade då inte fått några som helst besked om vad som skulle hända. Jag berättade något om vad som sägs i detta interpellationssvar, så förmodligen tas kontakter från näringens sida med länsstyrelserna under dagen.

Det som gör utvecklingen ytterligare tragisk är att de drabbade företagen ligger i mindre orter, där de aktuella arbetstillfällena betyder så mycket för orternas överlevnad.

Förbehållen i regeringens beslut om lån innehåller ett flertal förutsättningar för lånens utbetalning, vilket gör att vissa företag, kanske flertalet, kan känna sig en smula osäkra på huruvida ersättning kommer att utgå eller inte. Detta i sin tur gör att företag som kanske skulle vara mycket angelägna om ersättningarna inte vågar ta emot dem, just av det skälet att de inte vet om de får behålla pengarna.

I svaret säger industriministern att ett "direkt och påtagligt samband med Tjernobyolyckan" skall finnas. Andra förbehåll är att företaget skall ha drabbats av allvarlig skada, och en hänvisning till senare riksdagsbeslut vad gäller ersättningsprinciper. Till vilka företag kommer regeringen eller länsstyrelserna senare att säga nej? Det vet vi ingenting om i dag.

Av nu inlevererade slaktdjur är exempelvis endast 10 % av Norrfrys ca 30 000 renar tjänliga som människoföda. Således går hela 90 % eller 27 000 renar till djurföda eller förs bort från marknaden på annat sätt. Med stor kraft påverkas samtliga företag som har drivit och nu driver verksamhet med ren och vilt.

Förbehåll och förutsättningar för utbetalning av ersättningar får inte

innebära nya svårigheter för de så hårt drabbade företagen och deras anställda.

Jag vill ställa följande följdfrågor till industriministern: Vilka åtgärder vill industriministern vidta för att rädda jobben för dem som redan sagts upp, inte bara i Harads och Haparanda? Vill industriministern medverka till att företag som är tveksamma till låneformen ändå skall ges garantier redan nu som gör det möjligt för dem att ta emot ersättningar trots att riksdags- och regeringsbeslut saknas?

Till sist en kommentar som på sitt sätt ändå påverkar industriministerns fortsatta agerande i Norrlandslänet: Vilka regler kommer att gälla för de närmast följande åren? Jag är medveten om att det här egentligen är en fråga för jordbruksministern, men detta kommer att drabba industrierna också. Vill industriministern medverka till att gränsvärderna blir föremål för en ny bedömning? Det torde väl vara ett rimligt antagande att de nordiska länderna har intresse av att gränsvärderna ligger på samma nivå i Sverige, Norge och Finland, vilket de hittills inte har gjort. Trovärdigheten hos våra nuvarande gränsvärden har ytterligare försämrats och ifrågasatts genom det norska utspelet i går, torsdag. Samenäringen, viltföretagen och deras anställda har på sätt och vis blivit en bricka i spelet mellan experter med vitt skilda uppfattningar om var gränsvärderna skall ligga. Vad är rimligt, finns det anledning att fråga.

Anf. 22 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Som Erik Holmkvist måste vara medveten om har riksdagen ännu inte behandlat propositionen. Den behandlas först den 11 december. Men i avvaktan på riksdagsbeslutet har regeringen, eftersom vi var medvetna om den akuta situationen, gett de berörda länsstyrelserna möjlighet att ge amorterings- och räntefria lån till de mest utsatta företagen inom vissa näringar. Det är alltså länsstyrelserna som nu har ansvaret för att mildra effekterna för dessa företag. Det beskedet gick redan förra veckan ut till de berörda länsstyrelserna.

Får jag sedan tillägga följande: Regeringen har ju varit väldigt snabb i vändningarna och fattat beslut om lån till de mest utsatta företagen inom vissa näringar, innan riksdagen har fattat sitt beslut. Vilka ersättningsprinciper som skall gälla och vilka verksamheter som skall komma i fråga kommer regeringen att ta ställning till när riksdagen har behandlat den särskilda Tjernobypropositionen. Jag menar att det saknas grund för varje påstående att handläggningen av de här frågorna skulle ha tagit onormalt lång tid eller förhalats.

Anf. 23 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag konstaterar att handläggningen tagit så lång tid att företagen har hunnit utfärda varsel. De har även hunnit säga upp sin personal. Jag vet att detta aldrig har varit avsikten med regeringens agerande. Det vore mig främmande att uttrycka någonting sådant. Jag bara konstaterar vilken effekt det hela har fått. Onekligen har handläggningen alltså tagit lång tid. När nu länsstyrelsen har fått besked tycker jag att det finns alla skäl att skynda på handläggningen av ärendet. Många företag är

nämligen i behov av pengar. Det rör sig om stora summor likvida medel som på detta sätt låses. Vidare rör det sig om personal som inte har möjlighet att göra en fullgod insats. Trots allt tycker jag att det är bra att regeringen före riksdagsbeslutet har gått in och förutskickat att det går att lyfta lån ränte- och amorteringsfritt. Den här frågan kräver, som sagt, en skyndsam hantering. Jag bara beklagar att det kanske finns alltför många förbehåll som gör att man vid en del företag helt enkelt inte vågar ansöka om pengar, därför att man inte är säker på att man får behålla pengarna.

Anf. 24 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Äntligen erkände Erik Holmkvist att det ändå var bra att regeringen inte avvaktade riksdagens beslut utan gav länsstyrelserna möjligheter att med amorterings- och räntefria lån mildra effekterna för företagen i fråga. Regeringen har alltså fattat ett sådant beslut. Nu ankommer det på länsstyrelserna att handlägga frågan. Jag kan inte påverka länsstyrelserna, utan det är länsstyrelserna som själva nu skall fatta beslut.

När det gäller de frågor som är aktuella för Norrbottens län må väl ändå Erik Holmkvist ha telefonnumret till länsstyrelsen i Norrbotten, så att han kan få de kontakter som han söker. Inte heller kan jag påverka riksdagen när det gäller riksdagsbeslutet. Propositionen är ännu inte behandlad i riksdagen. Den kommer att behandlas den 11 december. När propositionen väl är färdigbehandlad kommer regeringen att ta ställning beträffande den fortsatta handläggningen. Erik Holmkvist verkar vägra att lyssna på dessa fakta.

Anf. 25 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Nej, så är det inte. Jag lyssnar mycket noga på industriministern. Men jag konstaterar återigen att vi så sent som i går, torsdag, inte hade kommit i kontakt – och det är en nödvändighet – med de företag som det här gäller. Eftersom industriministern efterlyser initiativ från min sida, kan jag säga att jag i går tog sådana initiativ som innebär – det är jag övertygad om – att man i dag från näringsens sida har kontakter med länsstyrelsen.

Men att handläggningen skulle ta så lång tid att företagen hunnit säga upp sin personal är ytterst tragiskt, och jag beklagar det mycket.

Anf. 26 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag måste få tillägga att det inträffade ju ändå inte kan vara regeringens fel. Det är tacknämligt att Erik Holmkvist har tagit initiativ på hemmaplan. Nu får han tillfälle att här i riksdagen tala om att han verkligen har gjort det.

Regeringen har alltså i avvaktan på riksdagens beslut gett länsstyrelserna möjlighet att lindra effekterna för de företag som berörs av Tjernobylikatastrofen. Det är således länsstyrelserna som nu beslutar i frågan. Därför behöver Erik Holmkvist inte diskutera ärendet med mig här i riksdagen. Den rätta vägen är ju att på hemmaplan diskutera frågan med länsstyrelsen.

Jag är i och för sig beredd att ha hur många fråge- och interpellationsdebatter som helst med Erik Holmkvist. Men det är faktiskt på hemmaplan, hos länsstyrelsen i Norrbotten, som man skall fråga om och diskutera sådana här saker. Det är det som jag gärna ville upplysa Erik Holmkvist om.

6 § Svar på interpellationerna 1986/87:53 och 55 om åtgärder mot våldsbrott, m. m.

Anf. 27 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Björn Körlof har – med hänvisning till olika uttalanden i regeringens skrivelse (1986/87:21) om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott – frågat mig

1. om jag anser att den kraftigt ökade anmälda brottsligheten i vårt land är ett resultat av "individualism och konkurrens",
2. hur jag avser att åstadkomma att vi på ett "bestämt sätt" anger "gränser och normer, särskilt för barn och ungdomar."
3. hur jag vill ge föräldrar och lärare stöd i deras ansvarstagande för att förhindra våldsbrott och för barn och ungdomar "förklara innebörden och konsekvenserna av våldshandlingar"
4. om jag kan ge några exempel på vad jag avser att vidtaga i form av "samhällsåtgärder" som är "snabba, begripliga och tydliga och präglas av fasthet och konsekvens" för att stävja brottsutvecklingen.

Alf Svensson har frågat mig

dels vilken moral, vilken etik och vilka levnadsregler jag anser skall vara vägledande för barn och ungdom,

dels hur och var dessa värderingar skall förmedlas.

Innan jag svarar på de konkreta frågorna vill jag säga att de citat som Björn Körlof tar upp ingår i ett mer allmänt hållet resonemang kring den viktiga frågan om samhällsutvecklingen och det brottsförebyggande arbetet. Jag har inledningsvis i regeringens skrivelse konstaterat att den totala brottsligheten har ökat under de senare decennierna och försökt ge exempel på orsaker och faktorer i samhället som har betydelse för brottsutvecklingen. Jag har i det sammanhanget uttalat bl. a. att den inte bara hänger samman med yttre fysiska faktorer i samhället utan också naturligtvis med de sociala och ekonomiska förhållanden som människor lever under.

När det gäller den *första frågan* från Björn Körlof vill jag hänvisa till att det inte i skrivelsen har påståtts att brottsligheten är ett resultat av individualism och konkurrens. Vad jag har uttalat är något helt annat, nämligen att möjligheterna att motverka brottslighet och social utslagning är störst i ett samhälle som präglas av solidaritet, omtanke och ansvarstagande människor emellan.

Den *andra frågan* gäller alltså det viktiga inslag i det brottsförebyggande arbetet som består i att på ett bestämt sätt ange gränser och normer särskilt för barn och ungdom. Att åstadkomma detta förutsätter att alla vuxna, föräldrar, daghemspersonal och skolpersonal och andra som kommer i kontakt med barn och ungdomar tar ett större och mer aktivt ansvar när det gäller att förmedla den nödvändiga känslan av solidaritet och omtanke. Här har vi alla en viktig uppgift som ingen får dra sig undan.

Björn Körlofs *tredje fråga* hänger nära samman med vad jag nyss har sagt.

Jag har i skrivelsen understrukt att insatserna mot brott ytterst måste vila på vars och ens personliga ansvar. Statsmakterna kan emellertid på olika sätt stödja föräldrar, lärare och andra vuxna när det gäller att förklara innebörden och konsekvenserna av våldshandlingar. Om exempelvis riksdagen entydigt tar avstånd från våldet och enas om ett program för att bekämpa det, innebär detta ett stöd av det slag som Björn Körlof efterlyser.

Då det slutligen gäller Björn Körlofs *sista fråga* är det inte bara rättsväsendet jag syftar på när jag talar om snabba, begripliga och tydliga samhällsåtgärder. Det gäller i lika hög grad åtgärder inom t. ex. skolområdet och de sociala myndigheternas ansvarsområde. Det måste krävas fasta och konsekventa åtgärder för att tydligare än nu markera när ungdomar har överskridit gränserna för det tillåtna.

Ett konkret exempel på det jag syftar på är att de brottsutredande organen ges uttryckliga befogenheter att uppmana den unge att göra rätt för sig och att den unges medverkan i detta avseende tillmäts ökad vikt vid prövningen av frågan om åtalsunderlåtelse. Som nämns i skrivelsen pågår i justitiedepartementet ett arbete med en departementspromemoria där dessa frågor tas upp.

När det gäller Alf Svenssons frågor om moral, etik och levnadsregler kan jag i stora drag hänvisa till vad jag nyss har anfört. Vad som för mig framstår som väsentligt är att ungdomar får lära sig solidaritet, omtanke och ansvarstagande och att de får en grundläggande respekt för andras person och andras egendom. Som jag nyss konstaterade har alla vuxna här ett gemensamt ansvar. Särskilt gäller detta naturligtvis föräldrar men också andra som i sin dagliga verksamhet kommer i nära kontakt med barn och ungdomar, t. ex. personal vid daghem, skolor, ungdomsgårdar och sammanlutningar för ungdom.

Anf. 28 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag vill först tacka justitieministern för svaret på mina många frågor. Jag hoppas att vi nu får en litet mera konkret och verklighetsnära debatt om hur vi på olika sätt skall kunna ta itu med det ökande våldet i det svenska samhället.

De svar som justitieministern givit på mina frågor är dock märkligt konturlösa och enligt min uppfattning delvis verklighetsfrämmande. Svaren hålls på en idealiserad och högtsvävande nivå som har föga att göra med den vardagsvärld som t. ex. skolans personal lever i. Under den allmänpolitiska debatten refererade jag vid ett tillfälle till en rubrik i Svenska Dagbladet, som bl. a. hade innebörden: Elev sparkade ner lärarinna. I artikeln redogjordes för hur en elev sparkade och slog en lärarinna medvetslös, och det redovisades att lärarkollegerna i skolan hotade att ställa in undervisningen i protest mot vad de betecknade som "den hopplösa situationen och det ökade våldet i skolan".

I gårdagens nummer av Aftonbladet lyder den stora rubriken på första sidan – den är naturligtvis uppslagen på det braskande sätt som är vanligt i kvällspressen: "Jag var livrädd bli våldtagen i skolsalen". Därefter redogörs för hur en 30-årig lärarinna, chockad efter en upplevelse med fem sex tonåriga pojkar, blev tvungen att sjukskriva sig efter ett mycket dramatiskt händelseförlopp i en avlgsen del av skolan.

Jag är starkt medveten om att man inte skall dra generella slutsatser i fråga om enskilda fall. Men när det gäller det ökade våldet och nedbusningen i skolan är vittnesbördet så många och så samstämmiga att det inte går att hänvisa till att det rör sig om händelser med någon särpräglad orsaksfaktor. Utvecklingen är djupt oroande, och den huvudsakliga insikten – detta visar grundläggande forskning inte minst inom Brottsförebyggande rådet – beträffande den totala brottsutvecklingen i vårt land är att bakom skadegörelse, snatterier, stölder, hot och våld står i ökande och accelererande omfattning unga människor – många gånger så unga att de är under straffmyndig ålder. Kriminalitetskarriärerna börjar alltså här. Vi måste därför fråga oss under vilka förhållanden barn och ungdomar egentligen växer upp i vårt land. Det är mot den bakgrunden jag har ställt mina frågor till justitieministern.

Jag skall nu kortfattat något kommentera justitieministerns svar.

Justitieministern säger när det gäller den första frågan som jag ställde att han inte menat att individualism och konkurrens är orsak till brottslighetsutvecklingen. Men läser man justitieministerns skrivelse till riksdagen ter den sig mycket märklig på den här punkten, för justitieministern ställer motsatsparen solidaritet, omtanke och ansvarstagande å ena sidan mot vad han kallar för individualism och konkurrens. Men samtidigt står det på åtskilliga andra ställen i skrivelsen att det krävs ett individuellt ansvarstagande för att man skall kunna bekämpa brottsligheten, och det är vad jag också tycker är det riktiga sättet att uttrycka saken. Jag ser alltså inget motsatsförhållande härvidlag när det gäller ett individuellt ansvarstagande, men justitieministern gör en åtskillnad.

Vidare menar jag att om nu möjligheterna är större att motverka kriminalitet i ett samhälle som präglas av solidaritet, omtanke och ansvarstagande – jag tror också att det förhåller sig så – måste ju alla vi som arbetar politiskt i riksdagen och på andra håll i samhället få en allvarlig tankeställare. Det gäller inte minst socialdemokratin, som under ca 50 år i stor utsträckning har satt sin prägel på utvecklingen. Vad kan det bero på att brottsligheten snarast har fördubblats under denna tid? Det måste ju vara något misslyckande när det gäller solidariteten, omtanken och ansvarstagandet, om vi har denna utveckling, och detta var innebörden i min fråga.

Den andra frågan, herr talman, hur justitieministern avser att vi skall kunna "på ett bestämt sätt ange gränser och normer särskilt för barn och ungdom" svarar justitieministern att vad som förutsätts är att föräldrar, lärare och andra tar ett större och mer aktivt ansvar för att förmedla känslan av solidaritet och omtanke. Ja, jag håller gärna med om det, men min fråga var *hur* detta skall gå till. Och jag ställer igen frågan till justitieministern: Vill justitieministern ta upp ett resonemang med skolministern om ordningsreglerna i skolan och om vad man skall göra med den lilla grupp elever som saboterar undervisningen samt förstör solidariteten inom klassen och ansvarstagandet? Förs det en diskussion mellan justitieministern och skolministern på den här punkten? Min fråga gäller alltså *hur* det här skall gå till – den gäller inte *att* det krävs ett större ansvar.

Min tredje fråga löd på motsvarande sätt: *Hur* vill justitieministern ge föräldrar och andra stöd i deras ansvarstagande? Då svarar justitieministern

att om riksdagen tar avstånd från våldet och enas om ett program för att bekämpa det, så ger vi dem ett starkare stöd. Ja, att vi här i riksdagen tar avstånd från våldet är det nog ingen som tvivlar på. Men min fråga är alltså: Vad skall detta program konkret innehålla? Hur skall vi hjälpa föräldrar, daghemspersonal, skolpersonal och andra att ta detta ansvar konkret i de olika situationer där det blir fråga om våld?

På min fjärde fråga – om justitieministern kunde ge några exempel på samhällsåtgärder som var snabba, begripliga och tydliga och präglades av fasthet och konsekvens – anger justitieministern att de brottsutredande organen skulle få större befogenheter att förmå unga människor att göra rätt för sig när de har felat. Detta skulle vara ett led vid prövningen av frågan om åtalsunderlåtelse. Ja, det är möjligt att man kan gå fram den vägen. Men skall *skolpersonalen* få ökade befogenheter när det gäller alla dem som begår brott när de är under 15 år?

Min fråga är alltså: Hur skall detta konkret gå till?

Anf. 29 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

I somras skrev jag till statsministern och justitieministern ett brev, som innehöll tio punkter mot gatuvåldet. I brevsvaret underströk justitieministern – och jag blev verkligen glad över det – hur viktigt det är att vi ”med allvar och kraft” förmedlar moral, etik och levnadsregler till barn och ungdom.

I min interpellation frågar jag justitieministern *vilken* moral, *vilken* etik och *vilka* levnadsregler det är som vi – som justitieministern uttryckte det – med allvar och kraft skall förmedla.

Justitieministern svarar på min interpellation här i dag, och jag är tacksam för det som sagts. Men det är inte mycket mer än några få raders uppräknande av några få välkända honnörssord som jag får till svar – och de är inte relaterade till vare sig människosyn eller uttalad, bestämd etik.

Herr talman! Jag kan mycket väl erinra mig att en av justitieministerns företrädare, Lennart Geijer, en gång svarade, när han fick frågan vad han trodde att den ökade ungdomsbrottsligheten berodde på. Han sade: Kanhända beror den på att vi tagit bort kristen moral och etik ur skolans undervisning och inte satt något annat i stället.

I Dagens Nyheter den 15 mars 1984 intervjuades en person som blev omnämnd som ”veteran inom arbetarrörelsen”. Över hela sidan stod rubriken: ”Moraliskt tomrum efter Guds buden”. Arbetarveteranen, som själv sade sig vara ateist, yttade bl. a.: ”Vi har lämnat tio Guds bud utan att sätta något i stället. Det har blivit ett etiskt-moraliskt tomrum.”

När man talar om moral, etik, solidaritet, omtanke etc. krävs det, anser jag, att man också talar om i *vilken* människosyn och i *vilken* livsåskådning dessa begrepp skall vara förankrade.

Jag har också frågat, herr talman, hur moral och värderingar skall förmedlas. Låt mig få berätta för justitieministern att helt nyligen har statsministern i Norge, Gro Harlem Brundland, lagt fram en s. k. mönsterplan för den norska obligatoriska skolan, i vilken det klart och entydigt står:

”Grundskolan skall som helhet bygga på etiska grundvärderingar” – och hon slutar inte där utan säger vidare – ”som är förankrade i kristendomen och i humanistisk tradition.”

Vilken livsåskådning anser justitieministern att den svenska grundskolans normer och etik skall vara förankrade i? Det är, herr talman, på sikt ohållbart att anpassa normer och etik efter rådande praxis. Därför duger det inte att stå för något slags värdenneutralitet. Vill vi ge våra barn och vår ungdom en motkraft mot våldsindoktrineringen, som de onekligen utsätts för, då duger det inte med enbart positivt laddade ord. Då krävs det en absolut människosyn. Ja, då fordras det – det är jag helt övertygad om – att vi vågar och vill tala om *vilken* etik, *vilken* livsåskådning de positivt laddade orden är förankrade i.

Jag anser faktiskt, herr talman, att det är ett svek mot svensk ungdom att omhulda ett slags neutralitetsideologi och samtidigt ställa krav på att ungdomen skall kunna stå emot det raffinerade våldsubudet.

Det är naturligtvis inte bara Norge som vågar tala om i vilken människosyn och etik man vill ha värderingar och normer förankrade. Vi är ju unika i västvärlden, som inte gör det.

Får jag fråga: Varför vill inte justitieministern öppet och klart deklarerat i vilken livsåskådning solidaritet och omtanke – och de fina ord som justitieministern räknar upp – skall vara förankrade? Är det så omöjligt för en svensk justitieminister nådens år 1986 – i ett land med kristna traditioner, med en kyrka som kan kallas statskyrka – att våga tala om att vi utifrån kristen etik och människosyn behöver ge barn och ungdom kraft och vägledning till solidaritet och omtanke?

Det är detta jag vill ha svar på här i dag, herr talman. Jag hoppas att jag får det i en replik av justitieministern och att jag inte bara som svar får den här vanliga uppräknningen av i och för sig utomordentligt positivt laddade ord.

Anf. 30 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Den debatt som under sommaren och hösten har pågått rörande våldet i vårt samhälle har naturligtvis satt många sinnen i brand. Tidningar, radio och TV har ständigt matat oss med nya sensationer.

På något sätt hamnar debatten i en ond cirkel. Ju mer vi politiker försöker penetrera problemet, desto mer stoff får massmedia. Ju mer massmedia behandlar och kanske t.o.m. gör sensation av detta stoft, desto mer inspireras latentas våldsverkare. Jag tycker därför att det är bra att vi i dag i den här debatten har som underlag ett antal frågor från Björn Körlof och Alf Svensson, frågor som måhända inte ger underlag för sensationella skrivelser men som riktar uppmärksamheten mot det som händer före våldshandlingen, innan en ung människa gjort andra och sig själv illa.

I den allmänpolitiska debatten höll jag ett anförande om våldet i vårt samhälle. Jag pekade då på en rapport som vi från folkpartiet lämnat under hösten. Jag vet inte om justitieministern har läst denna rapport; jag har den här och kan lämna över den nu i dag. I rapporten lämnade vi några konkreta förslag till åtgärder, men framför allt pekade vi på föräldrarnas och samhällets viktiga fostrande roll. Jag vill därför uppehålla mig något vid denna.

På bara några decennier har en markant förändring ägt rum vad gäller förutsättningarna för föräldrarna att klara sin fostrande roll. I takt därmed har barnens situation också blivit en annan. Detta måste vara utgångspunkten när man skall försöka diskutera de frågor som ställs i interpellationerna. Gränser och normer både i familjen och ute i samhället har flyttats, ibland enligt mångas uppfattning både för snabbt och för långt.

Av förklarliga skäl är detta en process som inte låter sig styras från dag till dag. En påverkan i någon riktning tar tid att slå igenom. Det är därför oerhört viktigt att i tid observera och notera företeelser som på sikt måste sägas vara direkt skadliga både för individen och för samhället. Det som i dag sker i hemmen och i skolorna måste man dra slutsatser av. Det finns tendenser som är oroande, tendenser som kanske också är försignaler till det våld och den hårda ton som förekommer på gator och torg. Det finns tendenser i skolan som borde engagera oss alla och som vi måste reagera på.

Låt mig bara som exempel citera vad Bertil Torekull skrev i Östgöta Correspondenten när han sett TV-programmet 20:00 häromkvällen, ett program som leddes av June Carlsson och som ägnades våldet i skolorna:

”Små ligister spelar upp i klassrummet hela sin brutalitet, de klär sig som smågangster, de talar ett språk som kunde få en drängkammare att likna Svenska Akademien. De tar bokstavligen struvtag på lärare, helst kvinnliga för de är i allmänhet fega dessa busar; de hotar att skära upp magen på gravida, de förstör möjligheterna för vanliga hederliga elever att lära sig vad skolan vill och skulle kunna lära dem om skolan i vår tid fick ro.

Sådan är verkligheten i denna stad Linköping, i andra kommuner som Norrköping, Mjölby osv – det okända våldet i klassrummen sprider sig och varenda skolchef låtsas som om det regnar ty vem vill få ut på stan att hans skola styrs av tonårsmaffian.”

Det är drastiska uttryck måhända, men de speglar – det är min egen erfarenhet – en verklighet i många av våra skolor.

I den skrivelse om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott som regeringen lämnade den 2 oktober säger man följande:

”Genom insatser i bostads- och familjepolitiken, i skolan, i arbetslivet och i fritidsverksamheten kan förutsättningar skapas för att vi skall kunna ta ett gemensamt ansvar för att aktivt motverka och hindra sociala och personliga problem. I den solidaritet och omtanke och det ansvarstagande som vi alla måste iakta ingår som ett viktigt inslag att vi måste på ett bestämt sätt ange gränser och normer, särskilt naturligtvis för barn och ungdomar.”

I samma avsnitt avslutar man skrivningen med följande:

”Samhällsåtgärder måste vara snabba, begripliga och tydliga och präglas av fasthet och konsekvens.”

I svaret på Björn Körlofs andra fråga i interpellationen, som gäller det jag nyss beskrivit, kan man utläsa Sten Wickboms konkreta tankar om detta. Det bästa man kan säga om dessa är att de uttrycker en allmän välvilja. Där finns inte ett enda konkret förslag – inte en enda konkret åtgärd föreslås. Där finns inte ett enda ”hur”.

De små barnens och de yngre tonåringarnas mobbning, hot och trakasserier växer ju till sig och blir det ungdomsvåld som vi alla tycker så illa om. Jag vill därför till sist ställa en fråga till justitieministern:

Kommer den kampanj som socialdemokraterna uppmanat oss alla att delta i också att följas av konkreta förslag till åtgärder inom skolan och fritidssektorn? Våldet och mobbningen måste ju mötas med något mer handfasta tag och inte med allmänt välmenande fraser.

Anf. 31 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Vi kan aldrig acceptera att våldet i vårt samhälle trappas upp. Vi får heller inte acceptera den utvecklingen.

Vad som i dag oroar oss i vårt land är den allt större råhet som finns som inslag i våldshandlingarna. Vi har med stor bestörtning följt pressdebatten om misshandlade kvinnors situation. Den enda period de kunde känna trygghet och frihet var då mannen satt i fängsligt förvar. Med fängelsestraff som alltmer förkortats har denna lugna period minimerats, och sedan har kvinnan tvingats att isolera sig för att inte återigen drabbas av de våldshandlingar som mannen utsatte henne för före domen. Ca 1 000 kvinnor lever i dag i en dåligt skyddad anonymitet; det är offret som placerats i fängelse och inte våldsutövaren.

Centerpartiet kräver nu åtgärder som skyddar de kvinnor som inte kan behålla sin vistelseort eller identitet hemlig för att undgå detta ständiga hot.

Att barn som upplever att föräldrarna misshandlar varandra kommer till skada är helt klart. Deras ångest och deras rädsla finns det ingen statistik på, men det är grymma scener som dessa barn bevittnat.

De löften som statsrådet givit för att förhindra denna utveckling av spårande av dessa kvinnor måste uppfyllas med största skyndsamhet. För några år sedan svarade dåvarande justitieministern på en interpellation jag ställde till honom att han inte hade mycket hjälp att ge förutom polishandräkning i de fall mannen åter hotade kvinnan. Jag hoppas nu för dessa plågade kvinnors skull att åtgärder snabbt vidtas som stärker kvinnans skydd.

Vi ser alla utvecklingen, och det är lätt att konstatera att våldsbrotten ökar och att det råa inslagen i våldet trappas upp. Orsakerna till detta kan vi inte lika självklart finna. Det är flera förhållanden som spelar in: Befolkningsomflyttning och bostadsmiljöer med främlingsskap och bristande social kontroll, allt flera ensamstående föräldrar med alltför liten tid för sina barn, alltför många krav på föräldrar med dålig ekonomi, påfrestningar som ger dåliga relationer och ungdomarnas utsatthet för starka kommersiella inslag, t. ex. videofilmer med våldsinslag, som påverkar ungdomars och barns känsloliv.

Den ökande ölkonsumtionen har naturligtvis bidragit till att försvaga omdömet hos många våldsvverkare.

De vuxnas beteende med misshandel och dåliga kontakter, hög skilsmäsosfrekvens och stora påfrestningar i föräldraskapet förbättrar inte barnens situation. Den stora inflyttningen till Stockholmsregionen är ett verkligt hot inför framtiden ur våldssynpunkt. Bostadsbrist och dåligt utbyggd barnomsorg, svårigheter att klara ungdomarnas fritidssysselsättning i detta stora område, skolornas besvärliga situation och den omedelbara närheten till droger och missbruksproblem – allt detta borde verkligen oroa den nuvarande regeringen, som har det övergripande ansvaret för regionalpolitiken. Det finns klara samband mellan boendeort och våldstendenser.

Dessa ungdomar har själva en mycket liten skuld till sin situation. Det är föräldragenerationen som måste ta ansvaret på sig. Även de politiker som varit med om att utforma detta samhälle måste känna sitt ansvar. Det krävs nu en snabb reparation av de misstag som begåtts och som orsakat denna utveckling.

Vi måste sträva efter ett barnvänligare samhälle med valfrihet för föräldrarna i barnomsorgsfrågorna och mer tid för barnen speciellt när de är små. Varför inte våga pröva vårdnadsersättning och flexibla barnomsorgsformer? Behåll de mindre skolorna, behåll lärarna och låt dessa undervisa i mindre klassenheter.

Flyttlasspolitiken måste stoppas. Storstäderna klarar inte av mer påfrestning i form av fler inflyttningar. Se bara på bostadssituationen i Stockholm. Underhållningsvåldet måste begränsas. Vi kan inte längre stillatigande tillåta att våra barn påverkas av dessa fruktansvärda och förråande filmer som produceras i en allt stridare flod.

Brottsförebyggande arbete måste finnas med och ges en folklig förankring. Förebygg alkoholbruk bland ungdomarna. Gör alkoholen mer svårtillgänglig och skapa alkoholfria ungdomsmiljöer. Ge fritiden ett innehåll som inte är destruktivt.

När våldsbrott inträffar måste ingripande ske snabbt och resolut.

Samarbetet mellan skolan, socialtjänsten och rättsvärderna måste utökas. Ansvaret får av sekretesskäl inte tas från dessa myndigheter.

Kontraktsvård och samhällstjänst bör kunna ingå som brottspåföljd när ungdomar gjort sig skyldiga till brott.

För våldsoffren måste det finnas möjligheter till hjälp och stöd och inte minst skydd.

Detta är bara en del av många fler inslag som bör finnas med för att vi på allvar skall kunna säga att vi gör trovärdiga insatser för att förhindra en våldsutveckling som i sig skapar ytterligare våld för alla dem som önskar skydda sig själva och sin egendom. Polisens nedrustning bidrar naturligtvis till att situationen har försämrats. Finns det inte någon rättsövervakning, så sätts samhällets spelregler ur funktion. Särskilt hårt trängda är i dag poliserna i våra tre storstäder. Där är brottsligheten dubbelt så hög som i landet i övrigt. Vi kommer från centerns sida att fortsätta att slå vakt om polisens resurser och om polisutbildningen.

Alltför många har redan drabbats av våldets utbredning. Nu måste krafttag till för att vi skall kunna driva ett arbete som förhindrar den utveckling som alla känner avsky inför.

Fina ord hjälper inte i det här fallet. Jag vill fråga om justitieministern är beredd att samarbeta med andra departement, med företrädare för ungdomsorganisationer, med kyrka och frikyrka, föräldrar och många andra för att belysa problemområdet och komma med konstruktiva förslag till lösningar. Enstaka lagförslag räcker inte. Det krävs förändringar i samhället om vi skall komma till rätta med dagens våldssituation.

Anf. 32 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Redan när jag läste Björn Körlofs interpellation blev jag rätt förvånad. Den innehåller långa citat ur den allmänna motiveringen till de åtgärder som regeringen nu presenterat och därutöver en del textkritiska frågor – några med en ironisk tillspetsning, vad nu det skall tjäna till.

Jag har på något sätt intryck av att Björn Körlof själv inte tycker om att man talar om ideologi och moral i kriminalpolitiska sammanhang. Men, Björn Körlof, kriminalpolitiken är ju inte någonting som svävar fritt i luften, utan den är en del av samhällspolitiken i stort.

Regeringen har i sin skrivelse redovisat en kriminalpolitisk helhetssyn. Regeringen menar nämligen att kriminalpolitiken måste ha sin utgångspunkt i vissa grundläggande värderingar.

Helhetssynen innebär att vi vill hämta lösningarna på de problem som brottsligheten utgör inte bara inom rättsväsendet. Vi vill med andra ord ställa krav på alla samhällsorgan, inbegripet rättsväsendet. Vi vill ställa krav också på folkrörelserna och på enskilda människor. Jag kan inte förstå vad Björn Körlof kan ha för invändning att göra mot det.

Var Björn Körlof själv står i sak när det gäller det stora antalet problemområden, där regeringen nu redovisar åtgärder, får man inget besked om i interpellationen. Inte heller blir man mycket klokare av Björn Körlofs inlägg nu. Det var en förtsatt källkritik i de allmänna motiveringarna, litet tvekan här när det gäller åtgärderna och några frågetecken där! Men han hade inga grundläggande invändningar och inga egna alternativ.

Jag vill, herr talman, ändå upprepa de åtgärder som vi har presenterat. Åtskilliga åtgärder har redan satts i gång för att stimulera lokalt samarbete mot brott. Det inbegriper – det är ett svar på en av Björn Körlofs frågor – nya attityder och arbetssätt i skolor och på andra håll där det gäller att ta hand om situationer där ungdomar bär sig illa åt. Men detta skall inte växa fram genom lagstiftning, pekpinna och fasta mönster från Stockholm. Här pågår ett mycket konstruktivt arbete lokalt, och jag vill ytterligare stimulera det arbetet – det är där det skall ske.

Vidare ingår i åtgärds katalogen inriktningen av polisverksamheten, uppdraget till rikspolisstyrelsen och socialstyrelsen att se till att det inte går till på det sätt som har skett på festplatserna på midsommarafton, en rad åtgärder när det gäller vapen och andra farliga föremål samt förbud mot våldspornografi. Vi vill i åtskilliga fall, där man nu dömer för misshandel och stöld, ha brottsrubriceringen grov misshandel och grov stöld. Vi vill skärpa reglerna för häleri – finns det ingen hälare, finns det ingen "stjälare". Vi vill ha entydiga regler om straffmätning och påföljdsval, som en åtstramning. Vi vill ha häktning i större utsträckning då det finns risk för fortsatt brottsligt förfarande.

Vi redovisar en rad åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning och sätta deras situation i fokus. Vi har förslag till åtgärder för att strama upp och göra de åtgärder som innebär åtalsunderlåtelse för ungdomar m.m. snabbare och effektivare. I det sammanhanget vill jag lägga till att vi kommer att föreslå att det skall gå en underrättelse till föräldrarna när barn under 18 år har gjort sig skyldiga till något oföga. Vi gör särskilda insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Vi ser över straffverkställigheten för långtidsdömda.

Jag har inte klart för mig hur Björn Körlof ställer sig till dessa åtgärder eller vad han vill göra i stället. Här bevitnar vi på nytt hur moderaterna, utan egentliga förslag till åtgärder, ställer sig vid sidan av ett konstruktivt och ansvarsfullt politiskt arbete på ett för människor mycket viktigt område. Vad Björn Körlof har åstadkommit är en del ironisk textkritik av de allmänna avsnitten i regeringens skrivelse.

Jag har noterat att moderata samalingspartiet nu har ett kriminalpolitiskt program. Det presenterades i somras och heter Från knappål till silverskål, och det innehåller ett förslag om bötesföreläggande för dem som stjal i butik. Det är ett gammalt förslag, som har skjutits sönder av remissinstanserna och mot vilket mycket kan invändas, men jag är ändå beredd att titta på det. Som kriminalpolitiskt program liknar det emellertid mera en knappål än en silverskål.

Till Alf Svensson vill jag säga att mycket av det han säger låter sympatiskt, och det är kloka ord om brottsbekämpningen – vi har säkert mycket gemensamt. Jag är emellertid inte beredd att ge en enda ideologi, den kristna, eller en enda samlevnadsform monopol på vad som är riktig moral, god etik eller ändamålsenliga livsregler, som Alf Svensson nämner i interpellationen.

Att debattera kriminalpolitik med folkpartiet och centern är ofta stimulerande – inläggen är allvarliga och ofta konstruktiva, och Lennart Alsén och Karin Israelsson har försökt debattera i den andan. Vad ni har sagt har inte gett mig så mycket, men jag hyser ändå ett visst hopp om fortsatt samförstånd med dessa partier. Om moderaterna kom med i det samförståndet skulle jag se det som positivt, men där är mina förhoppningar begränsade.

Anf. 33 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag medger att det fanns en viss tillspetsad ironi i en del av de frågor som jag ställde till justitieministern. Det hänger inte ihop med att jag inte anser att detta ämnesområde är utomordentligt allvarligt – det tycker jag att det är. Jag har alltid försökt att debattera dessa frågor med justitieministern i en allvarlig ton. Skälet till att jag ironiserade litet hänger samman med att justitieministern i skrivelsen för debatten på ett så verklighetsfrämmande sätt. Det är, precis så som många talare har sagt, oerhört många vackra, fina ord, men utomordentlig litet konkret. Jag tycker inte alls illa om ideologi och moral, tvärtom. Jag ser med yttersta allvar på det.

Man måste ställa sig frågan: Hur uppkommer den brist på respekt för människors psykiska och fysiska integritet som nu breder ut sig? Varifrån kommer den rastlöshet, den oro, den otrygghet, den aggressivitet och det grova, provocerande språkbruk som föräldrar, lärare, fritidsledare och andra som har ansvar för barn och ungdom vittnar om. Detta är svåra frågor. Jag är fullt medveten om att någon enkel lösning inte ges på problemen.

Men i några avseenden har socialdemokraterna särskilt svårt att svara på dessa frågor. Det gäller de obehagliga frågorna om nedbrytningen av familjen som har ägt rum under efterkrigstiden genom socialdemokratisk s. k. familjepolitik. Kan det vara en av orsakerna? Den forskning om bl. a. ungdomsbrottslighet som äger rum både här i Sverige och inte minst ute i Europa pekar på att om barn får en bristande trygghet under sina första år,

bristande vuxenkontakt, kan det vara en av de orsaker som leder till precis de fenomen jag talar om. Kan den socialdemokratiska familjepolitiken vara en av de orsaker som vi har anledning att resonera om?

Det gäller frågorna om den explosionsartade utbyggnaden av den kollektiva barnomsorgen och hur barns känsloliv, trygghet och uppfattning om väsentliga normer formas i en sådan omsorgsform. Vi måste ställa de frågorna. Det är ingen kritik mot den personal som arbetar inom daghem som jag nu framför. Man alla är vi medvetna om att personalomsättningen inom daghem är oerhört stor och att den trygghet och den harmoni som små barn är i behov av här kan komma att saknas.

Det gäller frågorna om föräldrarna får den tid, den harmoni och den värme som behövs under den tid som de själva får möjlighet att ta hand om sina barn, efter det att de har varit på dagis. Har vi skapat de möjligheterna?

Det gäller frågorna om skolans roll och ansvar. Här gäller det enligt min mening att tränga djupare in än man gör med de svepande och fina uttrycksätt som justitieministern använder sig av. Verkligheten är ofta brutalt och tragiskt annorlunda. Hur många unga flickor i våra skolor vågar eller vill berätta om de ständiga sexuella trakasserier de utsätts för av pojkar i omgivningen? Hur många elever utsätts förutom för rent våld, som vi kan läsa om, dagligen för sparkar, slag, knuffningar, ryck och slit i kläder och kroppsdelar samt att man tar böcker osv.? Psykiska trakasserier för klädedräkt, utseende, beteende, hemförhållanden osv. förekommer. Vet vi så särskilt mycket om det, och hur skall skolan hantera detta?

Jag ber att få återkomma i en replik till.

Anf. 34 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Justitieministern sade att han inte kunde acceptera en enda värderingsgrund eller religion i vilken moral, normer och värderingar skulle förankras. I och för sig känner jag naturligtvis till att det är regeringens, och för allt i världen också flera andra partiers, inställning att det skall råda någon slags vad jag kallar neutralitetsideologi. Men det är min personliga fasta övertygelse att detta är ett enormt dilemma för justitieministern i kampen mot våldet. För vad som då inträffar, herr talman, är att det blir i rådande praxis som dessa positiva begrepp förankras.

Jag kan säkert få justitieministern att hålla med mig om att rådande praxis kan vara något som vi verkligen inte vill acceptera. Låt mig peka på deviser av typen: Satsa på dig själv och du får spela i National Hockey League, satsa på dig själv och du får sjunga med ABBA. Sådant är ingen värderingsgrund som vi vill ha moralen förankrad i. Vill man spetsa till det riktigt kan man naturligtvis gå tillbaka till tyskt trettioital och tala om en praxis som vi med absolut bestämdhet tar avstånd ifrån.

Låt mig, herr talman, få citera vad justitieutskottet yttrade för ett antal år sedan, nämligen nådens år 1958.

”Ej blott för enskilda handlande har kristen etik varit en rådgivande kraft. Också samhällseliga strävanden och värderingar ha, även på områden där kristendomen inte allmänt erkänts såsom normgivande, utgått från en moraluppfattning som direkt eller indirekt vilar på kristen grund. De värden som kristen verksamhet skapat åt vårt folk utgöra en tillgång som bör tagas

till vara. Utskottet kan därför inte medverka till någon åtgärd som kan befaras skada dessa omistliga värden.”

Det föll säkert aldrig utskottet in att tala om att man skulle arbeta för en etik utan att tala om vilken etik det rörde sig om. Det är denna frikoppling, detta etiska tomrum, denna vilshenhet, herr talman, som jag tycker att vi måste börja ta oss ur – inte av någon annan anledning än för att hjälpa vår ungdom på ett positivt sätt.

Anf. 35 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Jag uppskattar mycket vissa delar av Sten Wickboms inlägg. Vi i folkpartiet delar naturligtvis i stora avsnitt den syn som regeringen har redovisat i sin skrivelse. Vi vill nu medverka till att vidta konkreta åtgärder i samma anda.

Låt mig berätta ett exempel från början av min tid som lärare i slutet av 1950-talet, då jag var ung lärare i mörka Småland, i en liten B-skola. Då hade jag haft en lektion i kristendomskunskap och talat om det väsentliga i att vända den andra kinden till, om man råkar ut för någonting. På rasten efteråt spräng unga, friska pojkar ut och spelade fotboll. Hur det var blev det slagsmål mellan två små smålänningar, och det blev ett mycket stort och högljutt slagsmål! Jag gick naturligtvis in och försökte lugna ner det hela. Jag tog in pojkarna, rätt så våldsamt, en i vardera armen eller nacken eller var det nu var, och så blev det uppställning framför magistern.

Då frågade jag vad jag hade sagt på lektionen om att vända den andra kinden till när det hade hänt någonting. En liten uppnäst smålänning stack fram näsan och sade: Jag tror inte Gud bryr sig om att jag slår – – –, och så sade han namnet på den andre pojken. Förlåt mig, Alf Svensson, men så sade han. Ja, men jag bryr mig om, sade jag. Ja, magistern, ja, sade han. Och det blev tyst. Hela klassen blev tyst. Vad skulle hända i dag om magistern på något sätt, kanske litet hårdhänt och litet högljudd hade reagerat? Det skulle inte bli tyst. Och det är på den punkten naturligtvis som skolans och den enskilde lärarens aktoritet är i fara i dag.

Det är på detta område vi måste hjälpa till. Jag menar att folkpartiet och socialdemokraterna naturligtvis skall gå hand i hand och föreslå förändringar. Sten Wickbom, i det regelsystem som finns inom skolan och som styr skolledare, skollärare och fritidsledare i deras verksamhet.

Det krävs påtagliga förändringar, så vi måste naturligtvis sätta oss ner och fundera på vad vi kan göra i dag för att en liten grupp inte skall kunna sabotera undervisningen. Då hjälper vi inte bara lärarna, utan också eleverna och föräldrarna.

På detta området tror jag att båda partier kan uträtta mycket om vi verkligen anstränger oss.

Anf. 36 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka justitieministern för att han för fram samförståndstanken när det gäller att bekämpa våldstendenserna. Men vi centerpartister och socialdemokrater har något olika syn på hur det här samhället skall förändras för att det skall bli möjligt att komma ifrån våldet. Centern förespråkar idén om lokalsamhällen med små enheter. Vi tror att det

systemet också verkar förebyggande när det gäller att bekämpa våldstendenser; man har där en helt annan social kontroll, och människor lär känna varandra på ett helt annat sätt.

Det som nu händer i Storstockholmsområdet är ett verkligt hot, som hela regeringen bör ta på allvar. Jag tänker då på den stora inflyttningen av ungdomsgrupper, på unga föräldrars svårigheter att här få en bra barnomsorg och på att barnomsorgsorganisationen här absolut inte håller för den påfrestning som den i dag utsätts för. Personalflykten från daghemmen i Stockholmsområdet är starkt oroande. Jag tror att orsaken på många håll är just den familjepolitik som har bedrivits och den sociala utarmning som skett i vårt samhälle och som vi i dag ser resultatet av i form av alla våldsbrott och våldstendenser. Alkoholpolitiken spelar här en mycket stor roll, och ett samarbete med socialstyrelsen är av stor vikt, men det måste också följas upp med åtgärder från regeringens sida som förebygger alkoholbruk och alkoholmissbruk. Polisens roll är naturligtvis viktig, men polisen måste också ha resurser för att kunna fylla sin funktion. Det Luciafirande som det snart är dags för kommer att ge exempel på en situation där polisens resurser absolut inte räcker till för att spela den roll som justitieministern vill att polisen skall ha; det krävs alltså andra insatser, och vi har från centerns sida också krävt det.

När det gäller vuxengenerationens ansvar för att ge föredömen för ungdomarna i dag brister det oerhört mycket. Jag tänker på hela den sociala misär som finns i våra stora tätortsområden. Jag tror att boendet i sig skapar våldstendenser – att så är fallet har också belagts i olika forskningsrapporter. Man kan se att en del områden är starkt förslummade på grund av att bostadssituationen och familjernas situation är dålig. Det lönar sig alltså att satsa på en bra familjepolitik för att förebygga framtida våldstendenser.

Det är naturligtvis också många andra åtgärder som måste till. Det är viktigt att vi olika partier emellan kan enas om sådana åtgärder i stället för att munhuggas om ords valörer eller betydelser. Det är möjligt att det också finns olika värderingar partierna emellan, men det viktiga är att vi verkligen tar ett ansvar i de här frågorna.

Anf. 37 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Det finns en strävan att göra riksdagen till mer av ett centralt debattforum i aktuella frågor. Den strävan kommer till uttryck bl. a. i mina direktiv till folkstyrelsekommittén. Det är bakgrunden till att regeringen i dagsläget ansåg det angeläget att i ett sammanhang redogöra för åtgärder mot vålds- och egendomsbrott, åtgärder som delvis är vidtagna, delvis kommer att vidtas inom mycket kort tid – de är i stort sett beredda – och delvis kan ligga litet längre fram i tiden, därför att de behöver ytterligare överväganden. Skrivelsen är disponerad i två avsnitt, ett ideologiskt – säg gärna moraliskt – som tecknar den socialdemokratiska helhetssynen på kriminalpolitiken och ett annat som redovisar de nämnda åtgärderna. De är av de skäl som jag nyss antydde olika utvecklade i detalj. Men att regeringen i skrivelser redovisar åtgärderna betyder naturligtvis att regeringen kommer att genomföra dem.

Skall den här skrivelsen verkligen fungera som grund för en viktig

dagsaktuell debatt borde de som gör inlägg t. ex. här i dag säga i varje fall något också om hur de ser på åtgärderna och inte bara kalfatra det inledande avsnittet och diskutera detaljer och enskildheter i det. Det heter att det är vagt, oförbindligt, osv. Mot bakgrund av vad jag nyss sade – konkreta åtgärder har redovisats, och regeringen kommer att vidta dem – är den kritiken helt obefogad. Jag vill fråga kanske främst Björn Körlof vad han egentligen har för invändning mot de här åtgärderna. Vad vill Björn Körlof göra i stället?

Anf. 38 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag skall försöka att hålla noggrann uppsikt på tiden den här gången.

Interpellations- och frågeinstitutet är ju till för att riksdagsledamöter skall kunna fråga statsråd om vad de och regeringen vill göra, att få statsråden att konkretisera sig och därigenom få till stånd en debatt. Justitieministern börjar nu fråga mig om vad jag vill göra för någonting, och det är liksom inte riktigt den typ av debatt vi skall ha. Men jag kan gärna svara att en del av de konkreta åtgärder som justitieministern i den här skrivelsen har föreslagit mycket väl kan ligga till grund för aktiviteter härifrån riksdagen när det gäller lagstiftning. Men det får vi se när lagförslagen kommer. De finns ännu bara i form av en skrivelse till riksdagen, vilken alltså inte föranleder några motioner eller dylikt.

Justitieministern är felinformerad om han tror att det moderata program från i somras som han läste är ett kriminalpolitiskt program. Det är det inte alls, utan det var ett litet ringa försök att åstadkomma en ordning på snatteriområdet. Det var alltså ett mycket litet program, som handlade om snatterier av allt från en knappål till en silverskål. Jag skall emellertid med stor förtjusning överlämna hela vårt kriminalpolitiska program till herr justitieministern efter denna debatt, så att han kan få ta del av detta.

Hur ser vi då på de åtgärder som justitieministern har föreslagit? Knivförbudet kan vara någonting att pröva. En del förutsättningar för en sådan prövning har vi sett av erfarenheterna i Finland. Om polisen får ökade möjligheter att beslagta knivar, kan vi kanske åstadkomma en viss förbättring när det gäller våldet på festplatser och en del av gatuvåldet. Också ett och annat av de andra förslagen är, som jag sade, sådana att vi allvarligt skall pröva dem.

Bakgrunden till de frågor som jag har ställt i den här diskussionen är emellertid den att utvecklingen av våldet, särskilt när det gäller ungdomarnas beteenden, är sådan att vi har anledning att fundera över hur våra barn och ungdomar växer upp i dagens svenska samhälle. Vilka intryck och vilken normbildning får de? Vilken trygghet ges de och vilket ansvarstagande får de? Det är detta som är det viktiga bakom mina frågeställningar. Det handlar alltså inte endast om knivförbud eller kommande åtgärder när det gäller åtalsunderlåtelse och dylikt. Jag tycker inte alls illa om ideologi och moral i den här frågan. Tvärtom var mina frågeställningar i den meningen utomordentligt allvarliga. Enligt min åsikt ironiserade justitieministern litet väl mycket över den allvarliga frågeställningen. Jag tror att regeringen med justitieministern i spetsen har stor anledning att fundera över både de sociala

förhållandena på daghem samt ordningsreglerna och förhållandena i skolan, som så många talare här har varit inne på. Jag tror att det är någonting som regeringen måste gripa sig an. Justitieministern kan med stort allvar räkna med att också vi moderater vill och kommer att medverka i en sådan allvarlig diskussion.

Anf. 39 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Efter Lennart Alséns replik står det väl helt klart för justitieministern att vad som behövs är mer kristendomsundervisning i skolan än vad som bestods med i mörkaste Småland. Nu kommer jag som bekant i och för sig från trakter som ligger Jerusalem närmare. Men även där är det i dessa dagar nog så angeläget att barn och ungdomar får veta vilka normer och regler som gäller och att dessa är relaterade till en absolut människosyn.

Jag tror inte alls att vi någonsin får det ideala samhället. Men jag är helt övertygad om, att herr justitieministern, om vi inte ser till att barn och ungdomar i sina sinnen – eller varför inte säga i sina hjärtan – bär med sig en människosyn, en moral, en etik, får formulera ännu fler lagar och bestämmelser och tillsätta ännu fler kampanjer mot våld och elände i samhället. Jag tror alltså inte att vi får det ideala samhället. Jag är emellertid mycket besviken och förvånad över att vi inte vill inse att vi – som konstitutionsutskottet skrev 1958 och som jag alldeles nyss citerade – vida mer än i dag behöver relatera dessa honnörsord till en absolut människosyn och etik.

Den gången ställde sig riksdagen bakom det som konstitutionsutskottet yttrade. I dag har vi en regering och en riksdag som slår fast att barn och ungdom skall se till att orientera sig så helbrägdä som möjligt genom tillvarons snår och elände. Men vi skall inte hålla dem med vare sig karta eller kompass, än mindre med kontrollstationer. Jag tycker att det är mer angeläget med sådana i dag än någonsin tidigare.

Anf. 40 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Jag kan hålla med Sten Wickbom om att vi här i kammaren skall försöka ge förslag till konkreta åtgärder. Det är naturligtvis vettigt och viktigt. Jag skall försöka peka på något som vi gemensamt kan diskutera.

Självfallet är det allvarligt när, som i dag ofta sker, båda föräldrarna dubbelarbetar och barnen långa tider på dygnet är ensamma hemma. Då händer saker och ting. Vi måste se över arbetstidslagstiftningen. Det som Karin Israelsson säger är också riktigt, att många barn lever i skilsmäsohem. När jag kom ut som lärare var det mycket ovanligt att man hade elever som kom från skilsmäsohem. I dag kommer vart fjärde eller vart femte barn från skilsmäsohem. Situationen är en helt annan. Det bör man också undersöka, vad det i sin tur kan leda till.

Man bör se över högstadieskolornas organisation. Det är visserligen inte Sten Wickboms område. Men atmosfären som detta kommer ifrån är mycket betydelsefull. Man bör se på möjligheterna till hemrum på högstadiet. Barntalen minskar ju nu, och det kanske finns en möjlighet att göra någonting där. Man bör också se på förstärkningsresursen som reglerar

obs-undervisning och liknande. Där måste vi gå in och ge lärarna möjligheter till ett nytt regelsystem.

Jag hoppas att Sten Wickbom har läst vår lilla rapport. Jag vill lämna dessa förslag till regeringen, som ju kan se på dem. Därefter kan vi kanske ta upp en diskussion.

Till sist vill jag än en gång citera ur Bertil Torekulls artikel: "I TV-programmet gav tre kvinnliga lärare sina vittnesbörd om det relativa helvete de lever i. Modiga som kvinnor oftast är vågade de erkänna vad manliga lärare aldrig erkänner: att de misslyckats, att de förnedrats. – – –

Men ute i skolorna fortsätter våldet. Nyss fick jag rapport om en skolmatsal i staden Linköping nerkletad av snusloskor, dörrhandtag insmorda med margarin, matportioner som kastats på golvet.

Detta är vuxensamhällets slutliga kapitulation. Barn som inte begriper sitt eget bästa har tagit över. Karatemodet har blivit praxis, videon uppfostrar den nya generationen, var slås i dag en lärare ned?"

Jag vill avsluta med att säga att vi nu måste vidta åtgärder som pekar mot det sena 1980-talet och mot 1990-talet. Det är inte dagens ungdom vi kan nå direkt från politikerställning. Detta är inte konservativt, det är inte socialistiskt, och det är inte liberalt – det är mänskligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1986/87:66 om åtgärder mot bordellverksamhet

Anf. 41 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Med hänvisning till de lagändringar som gjordes år 1984 i brottsbalken och jordabalken i syfte att öka möjligheterna att ingripa mot koppleri har Inga Lantz frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att förverkliga intentionerna bakom den lagstiftningen vad gäller bordellverksamhet.

Till en början vill jag slå fast att det naturligtvis är ett angeläget samhällsintresse att så långt det är möjligt motverka prostitution och dess skadeverkningar. Det är därför viktigt att vi kan ingripa straffrättsligt mot dem som främjar eller ekonomiskt utnyttjar andras prostitution.

Det var också mot den bakgrunden som straffansvaret för koppleri år 1984 utvidgades så att det numera omfattar också fastighetsägare som känner till att prostitution förekommer i en upplåten lägenhet, men ändå underlåter att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra.

Denna lagändring har inte fått till följd att alla former av bordellverksamhet som kan betecknas som koppleri har upphört. Jag delar emellertid inte Inga Lantz uppfattning att polisen skulle vara maktlös när det gäller möjligheterna att få stopp på denna hantering. I vart fall finns inget belägg från den praktiska tillämpningen för att straffbestämmelserna som sådana är otillräckliga.

Därmed är inte sagt att det inte finns svårigheter förknippade med tillämpningen. Särskilt när brott förnekas kan det många gånger vara en besvärlig och tidskrävande uppgift att få fram övertygande bevisning. Men

den problematiken, som hänger samman med beviskravet i brottmål och alltså ytterst är en rättssäkerhetsfråga, är ju inte unik för denna typ av brottslighet.

Jag anser inte att jag har någon anledning att vidta åtgärder på det underlag som nu finns. Men jag kommer givetvis att även i fortsättningen hålla mig väl underrättad om utvecklingen på detta område för att kunna bedöma om något ytterligare behöver göras.

Anf. 42 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret.

Man kan ju bli indignerad över bordellverksamhet, över sexklubbar, prostitution och pornografi och över att kärleken och vårt behov av sex missbrukas så kapitalt. Jag är indignerad och jag är förtvivlad över dessa olika tillstånd av förnedring av män och framför allt av kvinnor.

Men min fråga till justitieministern rör inte det moraliska i utnyttjandet av kvinnor och män för att tillfredsställa de senares sexuella kroppsliga behov. Min fråga gäller lagstiftningen kring bordellverksamheten. När 1984 års lagstiftning började verka, där bordellverksamheten betraktas som koppleri enligt 6 kap. 8 § brottsbalken, trodde man att det skulle bli möjligt att komma åt denna verksamhet. Dels skulle man på fastighetsägarsidan kunna gripa in, dels skulle hyresgästen bli av med lägenheten om den användes för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

I Stockholm lär det i dag finnas minst 50 verksamma bordeller, och polisen säger att den inte kommer åt dem. Man säger att det är svårt att bevisa och beivra dessa brott. Andra har sagt att lagen är bra och ligger så nära man kan komma utan en kriminalisering. Lagen borde kunna fungera med andra prioriteringar inom polisens verksamhet. Man har sagt mig att det är en spaningsteknisk resursfråga. Jag har också kunnat läsa mig till av tidningsreferat att bordellverksamheten är en fråga som inte engagerar polisen särskilt mycket. Jag vet inte vad som är sant av allt detta. Det enda jag vet är att lagen inte fungerar i enlighet med intentionerna. Det är därför som jag ställt frågan till justitieministern om vilka åtgärder som behövs för att få den att fungera.

Nu förnekar justitieministern att det finns problem med denna lagstiftning. Men det finns det faktiskt. Jag hade hoppats på att vi skulle kunna vara överens om att det finns problem och att vi i stället skulle kunna tala om vad som skall göras, vare sig det är fel på själva lagen eller inte, för att få den att fungera.

Jag vill så ta upp en annan aspekt på denna fråga som kanske i dagens läge är än mer allvarlig än själva bordellverksamheten i sig, nämligen frågan om aids. Smitta kan förekomma på bordeller. Till bordellerna kommer i stor utsträckning vanliga män. De kan föra en eventuell smitta ut till kvinnor och barn.

Det lär förekomma att pojkar på 12-13 år finns på bastuklubbarna. De tjänar snabbt bra med pengar. Eftersom HIV-smitta också förs vidare genom munnen löper dessa småpojkar stora risker att bli smittade.

Gertrud Sigurdson har för avsikt att förbjuda bastuklubbarna genom den lag som vi i dag diskuterar. Det är ju helt onödigt om lagen inte fungerar bättre än vad den gör i dag. För i så fall blir detta förbud helt meningslöst.

Jag hoppas att justitieministern åtminstone inser att frågan om bordellerna i och med aids kommit i ett allvarigare läge.

Justitieministern säger att det inte finns någon anledning att vidta några åtgärder, eftersom han anser att lagstiftningen fungerar bra. Då vill jag fråga: Hur många tillslag har man gjort sedan 1984? Finns det över huvud taget någon praktisk tillämpning av denna lag?

Anf. 43 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag uppfattade Inga Lantz så, att hon inte vill att vi här skall tävla i indignation över företeelser som vi diskuterar, och det tackar jag för. Jag är naturligtvis lika angelägen som hon om att de som bedriver bordellverksamhet eller som är inblandad i en sådan hantering också blir straffade.

Som all polisverksamhet är naturligtvis även detta en prioriteringsfråga. Jag vill påstå att prioriteringsläget inte är sådant att man skulle sakna resurser för att göra tillslag mot i varje fall vissa av de bordeller som finns i Stockholm, låt vara kanske inte alla 50 på en gång, om det nu är 50. Svårigheten ligger på ett annat plan, Inga Lantz, vilket jag har pekat på i mitt interpellationssvar. Problemet är att föra till bevis att ett brott föreligger. Jag har inga medel att lösa dessa problem, men finns det sådana skall jag med stort intresse granska dem och pröva dem. Ett krav som jag ställer på problemlösningar är att de skall vara förenliga med rättssäkerheten, eftersom vi väl inte skall ha en annan rättssäkerhet när det gäller denna typ av brott, Inga Lantz?

Anf. 44 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är klart att vi inte skall ha en annan rättssäkerhet, och bevisfrågan skall naturligtvis lösas, och det gör man med hjälp av resurser.

Justitieministern förnekar att detta är ett problem, men det är ett problem. Det finns minst 50 bordeller i Stockholm. Dessa bordeller är väl kända för kundkrets, hyresgäster, fastighetsägare och polis. Men det är ett lågprioriterat område, och därför ges inte resurser för att man skall få fram det bevismaterial som justitieministern efterlyser. Varför detta är ett lågprioriterat område skall jag inte gå in på. Men faktum är att detta inte är ett högprioriterat område. Antalet bordeller ökar. Bordeller med sadistiska inslag ökar också. På samma sätt som pornografin blir grövre blir även denna verksamhet allt grövre.

Även om fastighetsförvaltare anmäler och stämmer en hyresgäst för bordellverksamhet, är det svårt att få bort hyresgästen. Jag skall ta ett par exempel.

Constructa köpte för ett par år sedan en fastighet på Vanadisplan där det fanns en bordell. Från ägarhåll har man försökt bli av med hyresgästen. Hyresgästen sadades upp, eftersom polisen hade konstaterat att det var fråga om en bordell, trots att hyresgästen annonserade att detta var ett institut för sjukgymnastik. Hyresgästerna som bodde i fastigheten kunde intyga att det var en bordell. En damfrisering på bottenplanet fick stänga sin entré, eftersom så många män gick fel. Men denna bordell finns kvar, tack vare hjälp av en stor advokatbyrå. Tingsrätten gick emot fastighetsägarna, och bordellverksamheten fortsätter.

Jag kan ta ett annat exempel. På Döbelnsgatan sades en hyresgäst upp av sin hyresvärd, men ägaren, en kvinna, bodde kvar. Inget hände. Kunderna fortsatte att komma. Värden vände sig då till tingsrätten, som kallade till förhandling. Men kvinnan kom inte till förhandlingen. Efter ungefär ett år beslutade tingsrätten om uppsägning efter det att hyresgästen hade vägrat att svara på en rad olika kallelser. I och med detta kunde kronofogden avhysa kvinnan.

Detta tog, och det lär ha varit en snabb hantering, över ett år från uppsägning till verkställighet. Räkningen – jag brukar ju inte ömma för hyresvärdar – för värden löd på ungefär 50 000 i kr., i advokatarvoden och i förlorade hyresintäkter. Man kan befara att inte så många hyresvärdar vill utsätta sig för detta och att lagen också av den anledningen saboteras. Men kom inte och säg att det inte är problem med den här verksamheten. Det är många som intygar att det finns problem. Jag tycker att det skulle vara bättre om vi kunde erkänna detta och såg till att lagen fungerar.

Anf. 45 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag vill säga till Inga Lantz att det här är en resurs- och prioriteringsfråga. Ju mera resurser som prioriteras för detta, desto större möjligheter har man trots allt att överbygga bevisproblemen. Jag vill understryka att det naturligtvis finns resurser för att komma till rätta med problemet, låt vara kanske inte med hela problemet på en gång.

Jag vill, herr talman, understryka att prioriteringen av resurser för verksamheter i polisdistrikten numera ytterst bestäms av den politiskt valda polisstyrelsen. Det är där som övervägandena skall göras, samt naturligtvis hos polisledningen.

Jag tycker att den här debatten har varit bra. Den har lyft fram problemet. Det är min förhoppning att polisen på olika håll i landet läser vad som här har sagts.

Anf. 46 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det verkar som om justitieministern nu litet mera börjar förstå vad jag är bekymrad över.

Justitieministern sade att det finns resurser. Finns det särskilda resurser avsatta för detta ändamål? Jag skulle vilja ha svar på den frågan.

Polisen säger att den är maktlös. Det beror naturligtvis på att den inte får tillräckligt med resurser för att se till att lagen fungerar.

Det finns ett motsatsförhållande i svaret. På s. 2 konstaterar justitieministern att straffbestämmelserna inte är otillräckliga. Samtidigt säger han att det är "en besvärlig och tidskrävande uppgift att få fram – – – bevisning". Det hänger förstås samman med resursfrågan. Jag hade kunnat förstå detta om jag hade ställt frågan innan lagändringen trädde i kraft. Jag är förvånad över att ett sådant här svar kan komma nu när vi har en annan lag, som jag faktiskt trodde skulle fungera.

Det är alldeles uppenbart att någonting måste göras, så att lagen efterlevs. Jag hoppas att vi faktiskt kan vara överens om det. Om det inte är något fel på lagen, då är det något fel i efterlevnaden av lagen. Om det är en resursfråga eller prioriteringsfråga eller om det hela beror på ointresse från polisens sida

vet jag inte. Jag vet bara att lagen inte fungerar och att det behövs åtgärder för att lagen beträffande bordellerna fungerar och efterlevs.

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

*Om åtgärder mot
bordellverksamhet*

Anf. 47 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Det är inte första gången jag debatterar med Inga Lantz. Hon har benägenhet att framställa det som om jag inte begriper saker och ting och inte har förstått. Nu sade Inga Lantz att först under debatten har jag förstått att det har varit problem. Så är det naturligtvis inte. Jag känner mycket väl till det här problemet; det är ett gammalt problem.

Inga Lantz ställde en direkt fråga till mig, nämligen om det finns resurser. Jag antar att Inga Lantz syftade på Stockholmspolisen. Jag skall faktiskt, Inga Lantz, i enlighet med den nya polisorganisationen föreslå att den här frågan ställs till polisledningen i Stockholm, ytterst till Carl Cederschiöld, som är ordförande i polisstyrelsen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1986/87:N124 till näringsutskottet

1986/87:N125 yrkandena 1–4 till näringsutskottet
yrkande 5 till utbildningsutskottet

1986/87:N126 till näringsutskottet

1986/87:A101 och A102 till arbetsmarknadsutskottet

1986/87:N127 till näringsutskottet

1986/87:Bo106–Bo110 till bostadsutskottet

1986/87:Bo111 yrkandena 1–14 och 16 till bostadsutskottet
yrkande 15 till skatteutskottet

1986/87:Bo112 yrkandena 1–12 och 14 till bostadsutskottet
yrkande 13 till skatteutskottet

1986/87:Bo113–Bo116 till bostadsutskottet

1986/87:Bo117 yrkande 1 till skatteutskottet

yrkandena 2–6 till bostadsutskottet

1986/87:Bo118–Bo122 till bostadsutskottet

1986/87:Sk123 och Sk124 till skatteutskottet

1986/87:Jo101–Jo112 till jordbruksutskottet

1986/87:So107 till socialutskottet

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:Sk125 av Kjell Johansson m. fl.

1986/87:Sk126 av Knut Wachtmeister m. fl.

1986/87:Sk127 av Stig Josefson m. fl.

Ändringar i taxeringsorganisationen (prop. 1986/87:47)

1986/87:L116 av Ove Karlsson m. fl.

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

- 1986/87:L117 av Mats O Karlsson m. fl.
1986/87:L118 av Hans-Eric Andersson
1986/87:L119 av Tommy Franzén m. fl.
1986/87:L120 av Olle Svensson m. fl.
1986/87:L121 av Birger Rosqvist och Arne Andersson i Gamleby
1986/87:L122 av Bengt Harding Olson m. fl.
1986/87:L123 av Martin Olsson m. fl.
1986/87:L124 av Bo Lundgren
1986/87:L125 av Per-Olof Strindberg m. fl.
Exekutionsväsendets organisation m. m. (prop. 1986/87:52)

1986/87:Sk128 av Lars Werner m. fl.
1986/87:Sk129 av Kjell Johansson m. fl.
1986/87:Sk130 av Knut Wachtmeister m. fl.
1986/87:Sk131 av Stig Josefson m. fl.
Värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m. (prop. 1986/87:54)

10 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1986/87:5 Vissa kyrkliga frågor

1986/87:8 Granskning av riksdagens förvaltningskontors verksamhet (redog.
1986/87:5)

Finansutskottets betänkanden

1986/87:3 Redogörelse i budgetpropositionen för fördelningspolitiska konsekvenser

1986/87:4 Lokalanvändning vid myndigheter med eget lokalhållningsansvar
(förs. 1985/86:16)

1986/87:5 Bedömningen av den ekonomiska utvecklingen 1986 och 1987
(skr. 1986/87:33)

1986/87:6 Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (prop.
1986/87:28)

Skatteutskottets betänkanden

1986/87:6 Beskattningen vid avyttring av andelar i avkastningsfonder (prop.
1986/87:40)

1986/87:13 Godkännande av en internationell konvention rörande systemet
för harmoniserad varubeskrivning och kodifiering, m. m. (prop.
1986/87:53)

1986/87:14 Ändring av tidpunkten för avlämnande av självdeklaration vid
1987 års taxering, m. m. (prop. 1986/87:64)

Näringsutskottets betänkande

1986/87:7 Stålindustrin och vissa metallindustrier

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 21 november

1986/87:105 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikationsministern om utrikes reguljärflyg från Sturup:

Goda kommunikationer är en förutsättning för ett aktivt och expanderande näringsliv. Runt några av Sveriges största flygplatser förs i dag diskussioner om stora utvecklingsprojekt. Det projekt som går under namnet Arlanda Stad är ett exempel på detta. I detta område växer nu upp framtidsinriktad högteknologisk industri inom bl. a. bioteknik, data och utbildning. Mitt i ett flygcentrum, som redan i år besöks av cirka tio miljoner resenärer, finns goda förutsättningar att åstadkomma en kreativ miljö.

Ett annat område med goda expansiva förutsättningar är Skåne. Närheten till kontinenten är påtaglig, ett faktum som borde kunna utnyttjas i betydligt större utsträckning än som nu sker. Bristen på goda kommunikationer utgör emellertid en hämsko för sydsvenskt näringsliv. Etableringar har uteblivit av denna anledning, företag har sökt sig till andra regioner, även om man nog ändå kan konstatera att "vinden har vänt".

Efter många år av utredningar verkar det nu finnas förutsättningar att problemen med förbindelserna över Öresund skall gå mot en lösning. Tåg-färjeförbindelser från Helsingborg, Malmö och Trelleborg kommer också att innebära en god stimulans. Men till begreppet goda kommunikationer hör också väl fungerande flygmöjligheter.

Sturups flygplats har alltsedan sin start haft ett tämligen lågt kapacitetsutnyttjande. Vissa insatser har gjorts för att råda bot på detta – exempelvis i form av särskilda charterrabatter – och förbättringar har också tidvis uppnåtts.

I den statliga lufttransportutredningen i början av 1980-talet beräknades Sturups utnyttjandegrad till mellan 80 och 85 %. Senare uppgifter tyder på att dessa siffror var kraftigt överskattade.

Sturup kommer 1986 att nå över en miljon passagerare. Det är första gången i flygplatsens historia man betjänar så många resenärer. Trots detta kan man konstatera att det snart bara finns en enda reguljär utrikeslinje, nämligen till Hamburg. Detta efter beslut om att lägga ned den s. k. pendeln till Kastrup utanför Köpenhamn.

Den satsning som SAS sedan några år gjort på en svävare mellan Malmö och Kastrup har på många sätt varit positiv. För många människor med krav

på snabbhet och komfort har restiden förkortats. Problem med regulariteten har emellertid uppstått främst vintertid.

Men redan när svävaren togs i bruk varnade många för att följderna skulle bli ytterligare försämringar för Sturup. Det ansågs då viktigt att flygpendeln kunde behållas. I det årets budgetproposition nämndes att SAS "för närvarande" inte planerar "att lägga ned pendeltrafiken utan att möjligheterna att förbättra denna trafik och göra den mer kundanpassad först prövats". Detta sågs av många som positivt. Trots detta läggs den nu ned, till nackdel för många sydsvenska resenärer, som inte är bosatta i Malmö med omnejd.

Även flyglinjen Sturup–Hamburg hotas, enligt tidningsuppgifter, av nedläggning. Linjen drivs sedan den 1 april av SAS, med en tur i vardera riktningen fem dagar i veckan.

Troligen finns det två skäl till det mindre goda resultatet:

1. Avgångarna från båda orterna sker kvällstid, vilket knappast tillgodoser näringslivets krav på snabba kommunikationer.
2. Ett alltför stort flygplan används för det, relativt sett, begränsade antalet passagerare på varje avgång.

Även för inrikestrafik finns endast en fungerande flyglinje, mellan Sturup och Arlanda. Flygsträckan till Göteborg har åtminstone tillfälligtvis lagts ned. Stockholmstrafiken fungerar i stort sett väl och gör i år sitt bästa resultat någonsin. I dag finns 13 förbindelser i vardera riktningen.

Sturups främsta utvecklingsmöjligheter ligger sannolikt på chartersidan. Att antalet charterresenärer minskade under en följd av år berodde troligen främst på en allmän nedgång för denna trafik. Det innevarande året innebär en ökning på 16 % jämfört med fjolåret.

Ständiga höjningar av charterskatten och diverse flygavgifter har hämmat en rimlig utveckling och begränsat konkurrensmöjligheterna för Sturup. Trots att flygplatsen ofta kunnat erbjuda bättre service och komfort än framför allt Kastrup – inte minst i form av kortare, billigare och bekvämare transporter till och från flygplatsen – går trafiken i stor utsträckning Sturup förbi.

En hämmande faktor för svensk flygverksamhet i allmänhet och för Sturup i synnerhet är det faktum att avgifterna här är betydligt högre än i flertalet andra länder. Inte minst gäller detta jämfört med Danmark. Att Sturup drabbas hårdare av detta än andra svenska flygplatser beror på konkurrensen från Kastrup. I ett för flygverksamheten pressat ekonomiskt klimat är det självklart att flygbolagen väljer den flygplats som kan erbjuda de lägsta avgifterna.

En lämplig åtgärd bör därför vara att successivt anpassa de svenska flygavgifterna till avgifterna i andra länder. Därmed skulle möjligheterna att framgångsrikt konkurrera också öka.

Enligt gjorda undersökningar reser betydligt fler passagerare från södra Sverige till London – ca 60 000 årligen – och Frankfurt – ca 30 000 – än till Hamburg – ca 17 000. Mycket tyder därför på att det, med lämplig storlek på flygplanen, finns underlag för reguljärt flyg till dessa städer.

I budgetpropositionen 1985/86 gjordes uttalanden om behovet av direkta

flyglinjer från Sturup till de mest efterfrågade destinationerna.

Ur många synvinklar är det otillfredsställande med det begränsade antalet destinationer från Sturup, både beträffande inrikes- och utrikesflyg. Därmed tillgodoses inte de önskemål som finns och som är en förutsättning för att regionen skall få en positiv utveckling.

Flygplatser spelar i dag en allt större roll i den regionalpolitiska debatten. En väl fungerande flygplats är ett medel att aktivera en region. I Sydsverige ökar antalet affärsresenärer kraftigt. Men samtidigt framförs uttalade önskemål från framför allt näringslivet om en stark "hemmaflygplats".

Dessa önskemål borde kunna tillgodoses med en ökad och friare konkurrens. På sådana flyglinjer där SAS, av olika skäl, inte önskar bedriva trafik, borde något annat flygbolag få chansen. Sannolikt skulle flyglinjer, med mindre plan, kunna öppnas till exempelvis London, Frankfurt och Zürich.

Det skall inte uteslutas att ett sådant frisläppande av konkurrensen skulle innebära att SAS återupptar trafiken på sträckan Sturup-Kastrup för att få resenärerna in i det egna trafiksystemet. Därmed skulle vi få en konkurrens som bättre skulle tillgodose resenärernas behov.

Är kommunikationsministern beredd att ställa sig välvillig till eventuella ansökningar om koncessioner på utrikes reguljärflyg från Sturup?

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att svenska flygplatser skall få flygavgifter som konkurrerar med utländska?

1986/87:106 av *Alf Svensson* (c) till justitieministern om åtgärder för att skydda kvinnor som utsatts för misshandel av sina f. d. män:

Under åtskilliga månader har vår svenska massmediadebatt till avsevärd del handlat om gatuvåldet. Press såväl som etermedia har kunnat berätta om hur ungdomsgrupper, i regel berusade, skapat de mest otrygga och våldsaddade situationer. Vid flera tillfällen har våldsattackerna slutat med mord.

Naturligtvis måste kraftfulla insatser och ansträngningar göras från myndigheternas sida för att undanröja de orsakssammanhang som uppammar drogbruk och våldsbeteende. Det måste också ute i kvartermiljöerna skapas den trygghet som det innebär att få kontakt med och hjälp av polismyndighet när så erfordras.

Det är emellertid lätt så att gatuvåldet, det för oss alla och massmedia synliga, nära nog blir det enda debatterade. Likväl vet vi, av gjorda undersökningar, att det bakom våra välfärdsfasader, i våra bostäder, försiggår de mest ohyggliga våldsscener. I synnerhet barn och kvinnor drabbas av detta dolda våld. I regel förekommer storkonsumtion av alkohol i sammanhanget.

Under den gångna veckan har massmedia uppmärksammat oss på den situation som ungefär 1 000 kvinnor i vårt land befinner sig i – på flykt från sina f. d. män, från hot och misshandel. Många av dessa kvinnor har på egen begäran strukits ur de offentliga registren och flyttar från adress till adress för att om möjligt hålla sig undan de män som förföljer dem. Polisen säger sig inte ha några möjligheter att skydda dessa kvinnor, utom i vissa akuta situationer.

Det kan inte vara rimligt att polisens resurser skall sättas in först när våld

har begåtts. Det är självfallet ur alla synvinklar angeläget att polisens resurser används för att förhindra och för att förebygga.

En intressant modell för att stötta de kvinnor som hotas av sina f. d. män är den amerikanska, där domstolar efter konstaterad misshandel kan besluta att männen inte äger rätt att besöka sina f. d. fruar.

Beskedet om att en utredning tillsatts för att undersöka vilket stöd som kan ges de kvinnor som får leva som ångestens flyktingar i sitt eget land hälsas givetvis som en självklarhet men förändrar inte behovet av att åtgärder vidtas omgående. De förföljda kvinnorna kan ingalunda känna sig mer säkra i dag för att en utredning tillsatts eller skall tillsättas.

Mot ovanstående bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Är regeringen villig att vidta snabba åtgärder för att skydda de förföljda kvinnorna från den terror och det våld som deras f. d. män är beredda att utsätta dem för?

1986/87:107 av *Ingbritt Irhammar* (c) till justitieministern om åtgärder för att skydda kvinnor som utsatts för misshandel av sina f. d. män:

I en artikel "Offer för vålds- och egendomsbrott 1978–1984. Leif Häll, Brå-forskning 1986:4" redovisas resultaten av undersökningarna av levnadsförhållanden (UFO). Intervjuundersökningar, omfattande drygt 7 000 människor i åldern 16–84 år, visar på ett omfattande och utbrett våld som riktas mot stora befolkningsgrupper. Nära 5,5 % av de intervjuade angav att de utsatts för våld eller hotats med våld under 1984, vilket skulle motsvara över 300 000 människor i hela landet.

Genom undersökningen har också olika riskgrupper kunnat definieras. Av gruppen ensamstående kvinnor med små barn hade mer än 25 % utsatts för våld eller hot om våld det senaste året. De som inte anmälde händelsen angav ofta som skäl att de inte vågade eller var rädda för repressalier.

Författaren till artikeln konstaterar bl. a. att ett stort antal kvinnor berättat om våld, där gärningsmannen varit en f. d. make eller sambo till offret.

Särskilt anmärkningsvärt i undersökningsresultatet är att offren i de allra flesta fall inte tog kontakt med polis eller annan myndighet, eftersom de kände en rädsla för att utsättas för repressalier.

Misshandlade kvinnor upplever sig utlämnade och utanför samhällets skydd. De vet – av egen eller annans erfarenhet – att samhällets möjligheter att effektivt erbjuda dem en garanti för att misshandeln inte skall kunna upprepas är utomordentligt kringskurna. Denna vetskap har också varit en viktig faktor bakom det nyligen uppmärksamade våldsbrottet i Helsingborg.

Särskilt allvarliga är de uppgifter som många misshandlade kvinnor lämnar över sina upplevda svårigheter att kunna ta sig ur ett förhållande där misshandel ingår. Alltför många anger att just insikten om svårigheterna att kunna bygga upp en ny tillvaro som inte hotas av den tidigare sambon/maken är ett av skälen att de trots allt uthärdar.

I dag tycks varken socialtjänst eller polismyndighet ha tillgång till de instrument som skulle kunna ge kvinnorna den trygghet de har rätt att fordra. Däremot har de ideellt arbetande kvinnojourerna lyckats byggas upp en

verksamhet som, tack vare att den är helt fristående från samhällets myndigheter, nått framgång och efterfrågas av kvinnor i en desperat situation.

Ett av de starkaste skälen till att kvinnor i första hand söker hjälp, känner och får trygghet hos kvinnojourerna är att dessa inte är ålagda att föra journaler och register över kvinnornas situation, eftersom de inte omfattas av offentlighetsprincipen. Uppenbarligen har också kvinnojourerna kunskap och medvetenhet nog för att kunna bistå många av de kvinnor som till slut tvingas byta identitet eller göra andra insatser för att dölja sitt nya liv för misshandlaren.

Det är anmärkningsvärt att de hotade kvinnorna inte litar på att samhället medverkar till att försvåra och förhindra att den misshandlade mannen kan söka upp kvinnan. Detta beror på klara brister i vår lagstiftning. Det gäller dels domstols möjligheter att i dom ålägga en person besöksförbud, dels sekretesslagen, som i dag endast medger sekretessbeläggning av uppgifter i de personnummerbaserade dataregister vilka omfattar hela befolkningen.

Missförhållandet har påtalats av datainspektionen för flera år sedan, men har fortfarande inte åtgärdats.

Uppenbarligen har den senaste tidens massmediabevakning medfört en insikt – också hos regeringen – att kvinnornas ställning måste stärkas. Justitieministern har också aviserat överläggningar med landets kvinnoorganisationer. Det är värdefullt. I detta sammanhang bör diskuteras hur våra kunskaper om orsakerna till misshandel skall kunna förbättras. Detta är naturligtvis en förutsättning för att sedan kunna gå vidare och presentera insatser som kan förhindra misshandel. Andra frågeställningar som måste aktualiseras är formerna för ett effektivt samhällsstöd till de kvinnojourer som verkar. Det är en grannliga uppgift att finna former för stöd till kvinnojourernas arbete, utan att därmed försämra deras möjligheter att verka obundna till samhällsmyndigheterna.

Däremot finns enligt min mening inte tid eller skäl att avvakta med andra insatser. Arbetet för att initiera en lagändring, som innebär att en person som döms för misshandel skall kunna dömas till påföljden besöksförbud, måste ofördröjligen påbörjas. Därtill är det nödvändigt att utvidga sekretesskyddet avseende personnummerbaserade dataregister för de kvinnor som behöver detta.

Min fråga till justitieministern är därför:

Är justitieministern beredd att omgående vidta åtgärder i syfte att snarast presentera riksdagen förslag till lagändringar i enlighet med ovanstående förslag?

1986/87:108 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till utbildningsministern om åtgärder för att stoppa våldet i skolan:

Under senaste tid har våldet i skolan fått ökad uppmärksamhet. En liten grupp elever som slår eller hotar sina kamrater och lärare sprider rädsla och otrivsel i många skolor.

Våld är oacceptabelt i alla sammanhang, men när det riktas mot skolkamrater och lärare finns det anledning att reagera särskilt kraftigt.

Prot. 1986/87:33
21 november 1986

Meddelande om fråga

Elever och lärare har inte rätt att skydda sig mot våld genom att stanna hemma från skolan. Därför har också skolan ett ansvar att skydda dem mot våldet.

Jag vill fråga utbildningsministern:

Vad avser utbildningsministern att vidta för åtgärder för att stoppa våldet i skolan?

12 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 20 november

1986/87:187 av *Alf Wennerfors* (m) till arbetsmarknadsministern om avtalsförhandlingarna om inskolningsplatser för ungdomar:

Den 4 juni beslöt riksdagen bifalla regeringens förslag att etablera ca 10 000 inskolningsplatser för ungdomar. Den 25 september beslöt regeringen att ställa 250 milj. kr. till AMS förfogande.

För några veckor sedan kom parterna överens om ett huvudavtal för denna verksamhet. Nu återstår de branschvisa avtalen. Enligt uppgift skall parterna inom vissa branscher ha sitt första förhandlingstillfälle i december. Lösningen av avtalsfrågan kan således dröja ytterligare några månader.

Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder är arbetsmarknadsministern beredd att vidta för att påskynda avtalsförhandlingar om inskolningsplatserna?

13 § Kammaren åtskildes kl. 13.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson